

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ စာတမ်းတို

၂၀၁၇ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ

အကျဉ်းချုပ်ဖော်ပြချက်

ဤအခြေခံဥပဒေအတိုချုပ်တွင် အခြေခံဥပဒေများ၏ သဘောသဘာဝ၊ လက်တွေ့အသုံးဝင်မှုတို့နှင့် ပတ်သက်ပြီး အခြေခံအချက်အလက်များ ပါရှိပါသည်။ အခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများ၊ အခြားသော ဒီမိုကရေစီအရေး လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်သူများ၊ ပါဝင်သင့်ပါဝင်ထိုက်သူများ အသုံးပြုရန် ရည်ရွယ်ရေးသားထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။

MyConstitution အကြောင်း

MyConstitution စီမံကိန်းသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဒီမိုကရေစီ အသွင်ကူးပြောင်းရေးနှင့် ရေရှည်တည်တံ့သော ငြိမ်းချမ်းရေး တည်ဆောက်ခြင်းတို့တွင် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သောအစိတ်အပိုင်း တစ်ခုဖြစ်သည့် ပြည်တွင်းဖြစ်ဖြစ်သော၊ အသိပညာ ကြွယ်ဝသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာယဉ်ကျေးမှု တစ်ရပ်ဖော်ဆောင်ရန် ရည်မှန်းကာလုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်လျက် ရှိပါသည်။ တောင်းဆိုမှုများပေါ်တွင်အခြေခံကာ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်မှု များတွင် ပါဝင်နေသူများကို ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များက အကြံပေးသည့် ဝန်ဆောင်မှုကို ပံ့ပိုးပေးလျက်ရှိပါသည်။ ဤကဲ့သို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စာတမ်းစာစဉ် များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းကြိုးပမ်း ဆောင်ရွက်မှု၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသဖြစ်ပါသည်။ ထို့ပြင် MyConstitution စီမံကိန်းသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ သမိုင်းကြောင်း၊ အခြားနိုင်ငံယဉ်လေ့လာမှု အတွေ့အကြုံများ စသည်တို့ကိုအခြေခံကာ သင့်လျော်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတစ်ရပ်များကို လေ့လာရန်နှင့် ဆွေးနွေးငြင်းခုံနိုင်မည့် အခွင့်အလမ်းများကိုလည်း ပံ့ပိုးပေးပါသည်။

စာရေးသူအကြောင်း

အင်ဒရူးဟာဇင်သည် မလေးရှား၊ ထိုင်း၊ မြန်မာနိုင်ငံများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ လေ့လာလုပ်ကိုင်လျက်ရှိသော ထင်ရှားသည့် အာရှသား ဥပဒေပညာရှင်တစ်ဦးဖြစ်ပြီး နှိုင်းယှဉ်လေ့လာ ဥပဒေပညာ၊ ဥပဒေနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးပညာနယ်ပယ်တွင် လုပ်ကိုင်လျက်ရှိသူဖြစ်ပါသည်။ စင်ကာပူ အမျိုးသား တက္ကသိုလ်ရှိ အာရှဥပဒေရေးရာ လေ့လာရေးဌာနနှင့် အာရှဥပဒေအင်စတီကျုတို့၏ ဒါရိုက်တာအဖြစ် လုပ်ကိုင်ခဲ့ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ အခြေခံဥပဒေ ယုံကြည် လက်ခံကျင့်သုံးခြင်းနှင့် ဥပဒေရေးရာ အပြောင်းအလဲ (Hart Publishing မှ ၂၀၁၇ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ အတွင်း ထုတ်ဝေခဲ့သည့်) စာအုပ်ကို မကြာသေးမီက တည်းဖြတ် ခဲ့ပါသည်။ Cambridge University Press မှထုတ်ဝေမည့် အာရှရှိ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးများစာအုပ်ကို ပါမောက္ခ Albert Chen နှင့်အတူ လက်ရှိတွင် ပူးတွဲတည်းဖြတ် နေပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးများ၏ အခြေခံအကြောင်းအရာများ

The Fundamentals of Constitutional Courts

Andrew Harding

၁။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးဆိုသည်မှာ

အက္ခရာတင်ရေးသားထားသည့် အခြေခံဥပဒေဟူသည် ရွေးကောက်ပွဲများနှင့် ဥပဒေပြုရေး လုပ်ငန်း စဉ်ကဲ့သို့ နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ၊ နိုင်ငံသားများ၏ မူလအခွင့်အရေးများအပေါ် တိကျပြီး ဥပဒေအရ စည်းနှောင်မှုရှိသည့် သက်ရောက်မှုများဖြစ်ပေါ်ရေးကို ယေဘုယျအားဖြင့် ရည်ရွယ်၍ ရေးဆွဲထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤအချက်သည် အမြဲတမ်းတော့ မမှန်ကန်ပါ။ ဥပမာအားဖြင့် တရုတ်ပြည်သူ့သမ္မတနိုင်ငံ တွင် အခြေခံဥပဒေပရိဝိုင်းခွင့်များသည် တရားရုံးများ၌ အကျိုးသက်ရောက်ခြင်းမရှိပါ။ အမှန်ပင် ဖြစ်ပြီး ထိုအခြေခံဥပဒေသည် (နိုင်ငံသားတို့၏) ဆန္ဒအဓိဋ္ဌာန်သက်သက်သာဖြစ်၍ တရားရေးဆိုင်ရာ သက်ရောက်မှုမရှိပေ။

အခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်သည် ဥပဒေကြောင်းအရ စည်းနှောင်မှုရှိစေလိုလျှင် ပြုမူဆောင်ရွက်ချက် တစ်ရပ် သို့မဟုတ် ဆုံးဖြတ်ချက်တစ်ရပ်သည် မည်သည့်အခါတွင် အခြေခံဥပဒေနှင့် သွေဖည်သည်ကို ဆုံးဖြတ်ခြင်း၊ ယင်းသွေဖည်မှုအတွက် ကုစားမှုပေးရန် ဆုံးဖြတ်ပေးခြင်းဖြင့် ထိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အာဏာတည်စေမည့် နည်းလမ်းတစ်မျိုးမျိုးရှိစေရမည်။ ယင်းကို 'ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီ ခြင်းရှိမရှိ သုံးသပ်ချက်' ဟုခေါ်ဆိုပါသည်။ ကမ္ဘာတစ်လွှားရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီခြင်းရှိမရှိ သုံးသပ်ချက်နှစ်မျိုးနှစ်စားကို ဖန်တီးထည့်သွင်းထားကြပါသည်။ ထို သုံးသပ်ချက်နှစ်မျိုးကို အထူးကျွမ်းကျင်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးတစ်ရုံး သို့မဟုတ် အထွေထွေဥပဒေရေးရာ စီရင်ပိုင်ခွင့်ရှိသော တရားရုံးများက တာဝန်ယူဆောင်ရွက်ကြပါသည်။ နည်းလမ်း တစ်ခုစီအတွက် မနီးယိုးစွဲများစွာရှိနေသည့်အပြင် အချို့စနစ်များသည် 'ရောစပ်' ထားသော စနစ်များဖြစ် သည်ဟုပင် ဆိုကြပါသည်။

အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံး (အခြေခံဥပဒေခုံရုံး' သို့မဟုတ် 'အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကောင်စီ'ဟု လည်းခေါ်ဆိုလေ့ရှိကြသည်)သည်အခြေခံဥပဒေနှင့်ကိုက်ညီခြင်းရှိမရှိပြန်လည်သုံးသပ်ချက်ပြုနိုင်သည့် အခွင့်အာဏာကိုသာ ကျင့်သုံးသည့် အထူးတရားရုံးအမျိုးအစားဖြစ်ပါသည်။ 'အခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ တည်ထောင်ထားပြီး၊ တရားရေးဆိုင်ရာစနစ်အတွင်း အခြေခံဥပဒေပြဌာန်းချက်များ၏ စံထားအပ်သော သာလွန်မြင့်မြတ်မှုကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန်ဟူသည့် ပင်မရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသော နိုင်ငံတော်၏ လွတ်လပ်သောယန္တရားတစ်ရပ်ဖြစ်သည်' ဟု အဲလက်စ် စတုန်းဆွီက အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုခဲ့ပါသည်။ တစ်နည်းဆိုရလျှင် ဥပဒေများကို ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်းသည် ခုံရုံး၏

International IDEA

ဒီမိုကရေစီနှင့်ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီ ပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA) သည် ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်း ရေရှည်တည်တံ့သော ဒီမိုကရေစီကို ကူညီအားပေးရန် တာဝန်ထမ်းရွက် နေသည့် အစိုးရချင်း ချိတ်ဆက်လုပ်ကိုင်သော အဖွဲ့အစည်းဖြစ်သည်။

www.idea.int

အခန်းကဏ္ဍဖြစ်ပြီး အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ လုပ်ဆောင်ချက်များနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်များကိုလည်း (အခြေခံ ဥပဒေ နှင့် ညီမညီ) ပြန်လည်သုံးသပ်ပေးရသည်။ ထို့အပြင် ထိုလုပ်ဆောင်ချက်များနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် အခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ ခိုင်လုံမှုရှိမရှိ ရုံးကဆုံးဖြတ်ပေးရသည်။ အခြေခံဥပဒေနှင့်မညီသည့် ကိစ္စရပ်များတွင် ကုစားမှုပေးအပ်ရသည်။ ခုံရုံးသည် ယင်း၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို သီးခြားလွတ်လပ်စွာ ကျင့်သုံးသည်။ ဆိုလို သည်မှာ အခြားသောတရားရုံး သို့မဟုတ် အဖွဲ့အစည်းက အခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိမရှိ ပြန်လည်သုံးသပ် ချက်တွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်းမရှိပေ။ အခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီခြင်း ရှိမရှိ ပြန်လည်သုံးသပ်ရေးစနစ် ထားရှိသည့် နိုင်ငံများအနက် အများစုဖြစ်သည့် ကမ္ဘာ့နိုင်ငံပေါင်း ၈၅ နိုင်ငံလောက်တွင် ဤသို့သော အဖွဲ့ အစည်းမျိုး ရှိသည်။

အခြေခံဥပဒေရေးရာကိစ္စရပ်များအတွက်သီးခြားလွတ်လပ်သော စီရင်ပိုင်ခွင့်ကို အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးကသာ ကျင့်သုံးသဖြင့် ဤစနစ်မျိုးကို 'ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုရှိသော' အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြန်လည် သုံးသပ်ရေး စနစ်ဟု ခေါ်ဆိုလေ့ရှိသည်။ ဩစတြီးယားနိုင်ငံသား ဥပဒေပညာရှင် အန်းကယ်ဆင်က တီထွင်ခဲ့သည့်စနစ် ဖြစ်ပြီး ဩစတြီးယား၊ ဂျာမနီ၊ အီတလီ၊ စပိန် စသည့် ဥပဒေပညာရှင်များနှင့် ထိုနိုင်ငံများက လွှမ်းမိုးမှုရှိသည့် ကိုလံဘီယာ၊ ရုရှား၊ တောင်ကိုရီးယား၊ တူရကီ၊ ထိုင်ဝမ်တို့တွင်ရှိသည့် စနစ်ဖြစ်ခြင်းကြောင့် 'ဥပဒေပညာရှင်' စနစ်ဟုလည်း ခေါ်ကြသည်။

ဤဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုရှိသောစနစ်သည် တရားမဥပဒေ၊ ပြစ်မှုဆိုင်ရာဥပဒေနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ဥပဒေ (public law) စသည့် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အရေးကိစ္စများသက်သက်အတွက်သာမဟုတ်ဘဲ ကိစ္စရပ်များ အားလုံးအတွက် အထွေထွေစီရင်ပိုင်ခွင့်ရှိသည့် တရားရုံးတစ်ခုက အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြန်လည် သုံးသပ် ချက်ကို တာဝန်ယူဆောင်ရွက်ရသည့် စနစ်များနှင့် မတူပေ။ ထိုသို့သောစနစ်များတွင် တရားရုံးတိုင်းသည် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြန်လည်သုံးသပ်ချက်တွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ ယင်းစနစ်တွင် အခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များကိုဆုံးဖြတ်ရန် အပြီးသတ်အခွင့်အာဏာသည် အမြင့်ဆုံးတရားရုံး၏လက်ဝယ်တွင်ရှိပြီး၊ အများအားဖြင့် တရားရုံးချုပ်လက်ဝယ်တွင်ရှိသဖြင့် အခြားတရားရုံးများ၏အထက်တွင်ရှိသည်ကို ရည်ညွှန်း လျက်ရှိသည်။ တရားရုံးချုပ်တွင် အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်ရန် အခွင့်အာဏာရှိသည့် ထိုစနစ်သည် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု ရှိသည့်စနစ်မဟုတ်ဘဲ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုတွင် ထင်ရှားစွာဖွံ့ဖြိုးလာခဲ့သည့် စနစ်ဖြစ်ခြင်းကြောင့် 'အမေ ရိကန်ဖြစ်' စနစ် သို့မဟုတ် 'ရောနှောပေါင်းစပ်' စနစ်ဟု ခေါ်ဆိုလေ့ရှိကြသည်။ အာဂျင်တီးနား၊ ဩစတြေးလျ၊ ကနေဒါ၊ အိန္ဒိယ၊ ဂျပန်နှင့် ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံများတွင် သာဓကများတွေ့ရှိနိုင်ပေသည်။

Box-1

အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးများနှင့် ဆုပ်ကိုင်ရန် ခက်ခဲသည့်ကိစ္စရပ်များကို ပြန်လည်သုံးသပ်ချက်

ဆုပ်ကိုင်ရန်ခက်ခဲသည့် အငြင်းပွားဖွယ်ကိစ္စရပ်များ အတွက် အဆုံးအဖြတ်ပေးရန် အခြေခံဥပဒေခုံရုံးများ ကို အခွင့်အာဏာအပ်နှင်းထားလေ့ရှိသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဥပဒေတစ်ရပ်ကို အတည်ပြု မပြဋ္ဌာန်းမီ ယင်းဥပဒေသည် အခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းရှိမရှိ လေ့လာဆန်းစစ်ရန် အခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးတွင် အခွင့်အာဏာရှိနိုင်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် ခုံရုံးတွင် ယင်းအခွင့်အာဏာရှိမှု ပေါ်တွင်မူတည်ကာ ဥပဒေတစ်ခုကို လက်တွေ့ ကျင့်သုံးထားပြီးခြင်း မရှိသည့်တိုင် ယင်းဥပဒေသည် လူတစ်ဦးချင်းစီ၏ အခွင့်အရေးများ သို့မဟုတ် ဒီမိုကရေစီလုပ်ငန်းစဉ်ကို ချိုးဖောက်နိုင်သည့် အလားအလာရှိသည်ဟုဆိုကာ လေ့လာဆန်းစစ်ရန် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့ တစ်ခုသည် အခြေခံဥပဒေခုံရုံးသို့ အမှုတင်ပို့နိုင်သည်။ ရောနှောပေါင်းစပ်စနစ်တစ်ရပ်တွင် ဆုပ်ကိုင်ရန် ခက်ခဲသည့် ကိစ္စရပ်များအတွက် ပြန်လည် သုံးသပ်ချက်ကို အသိအမှတ်ပြုဘဲ ခိုင်လုံသည့် ပြန်လည်သုံးသပ်ချက်ကိုသာ အသိအမှတ်ပြုသဖြင့် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာကိစ္စရပ်တစ်ခုအတွက် တရား ရုံး၏အဆုံးအဖြတ်ရရှိရေးတင်ပြရန် မဖြစ်နိုင်ပေ။

အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးရှိသည့် နိုင်ငံအများစုတွင် တရားရုံးချုပ်လည်းရှိသည်။ သို့သော် ထိုတရားရုံး ချုပ်သည် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အရေးကိစ္စများအတွက် စီရင်ပိုင်ခွင့်မရှိပေ။ အထွေထွေစီရင်ပိုင်ခွင့်ရှိသည့် တရားရုံးများနှင့်မတူသည့် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးသည် တရားမမှု သို့မဟုတ် ရာဇဝတ်မှုများအတွက် တာဝန်ယူဆောင်ရွက်ခြင်းမပြုပေ။ ထို့အပြင် အထွေထွေတရားရုံးများနှင့်မတူဘဲ တရားယုတ်ပြိုင်ဘက်များ အကြား တိကျသော သို့မဟုတ် 'ခိုင်လုံမှုရှိသည့်' ဥပဒေရေးရာ အငြင်းပွားမှုကိုဖြစ်ပေါ်စေသည့် အချက်အလက် အစုအဝေးအဖြစ် ပေါ်ထွက်လာခြင်းမရှိသည့် ဆုပ်ကိုင်ရန်ခက်ခဲသည့် အငြင်းပွားဖွယ် ပြဿနာများကို အဆုံး အဖြတ်ပေးရန် အခွင့်အာဏာအပ်နှင်းခံထားရသည့် တရားရုံးများဖြစ်သည်။ (Box-1 ကိုကြည့်ပါ)

အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးရှိသည့် နိုင်ငံအများစုတွင် ပြီးခဲ့သည့်နှစ်သုံးဆယ်အတွင်း ကျင့်သုံးခဲ့ကြသည့် အခြေခံဥပဒေရေးရာဆွဲခြင်း သို့မဟုတ် အခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်း၏ အစိတ်အပိုင်းအဖြစ် အခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာခုံရုံးကို ဖွဲ့စည်းခဲ့ကြသည်။ (သို့မဟုတ် ထိုင်ဝမ်နိုင်ငံမှာကဲ့သို့ ရှိရင်းစွဲ အင်စတီကျူးရှင်းကို သိသိသာသာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲပြီး ဖွဲ့စည်းခြင်းလည်းရှိသည်။) ပါတီစုံဒီမိုကရေစီစနစ် တည်ထောင်ခြင်းကဲ့သို့ ဒီမိုကရေစီ နည်းကျ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးများ အမြစ်တွယ်ပြီး အောင်မြင်မှုရရှိစေရန် မရှိမဖြစ် ယန္တရားများအဖြစ် အခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးများကို ရှုမြင်ကြသည်။ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးများကို တည်ထောင်ခဲ့ကြသည့် နိုင်ငံများ သည် ဒီမိုကရေစီနည်းကျပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးအောင်မြင်အောင် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးများကို ကျယ်ကျယ် ပြန့်ပြန့်တည်ထောင်ခဲ့ကြသည်။ အကြောင်းမှာ စစ်အာဏာရှင်စနစ် သို့မဟုတ် အာဏာရှင်အစိုးရအုပ်ချုပ်ရေး ကာလအပြီး အခြေခံဥပဒေခုံရုံးများသည် ဒီမိုကရေစီဆန်သော အင်စတီကျူးရှင်းများ၊ အခြေခံဥပဒေကို လက်ခံ ယုံကြည်မှုနှင့် မူလအခွင့်အရေးများကို စောင့်ရှောက်သူများအဖြစ် ထိုနိုင်ငံများကရှုမြင်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။

(အခြေခံဥပဒေရေးရာကိစ္စရပ်များကို တရားရုံးချုပ်က အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်ပေးသည့်) ရောနှောပေါင်းစပ် စနစ်ရှိ တရားရုံးအများစုနှင့်မတူဘဲ အခြေခံဥပဒေခုံရုံးများသည် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အငြင်းပွားဖွယ်ကိစ္စရပ်များကို အဆုံးအဖြတ်ပေးရန် အဓိကတာဝန်အပ်နှင်းခံရသည်။ ယင်းသို့ဆုံးဖြတ်ရာတွင် ခုံရုံးအနေဖြင့် ကြီးလေးသည့်

ဂရုပြုမှုနှင့် ဆင်ခြင်တုံတရားဖြင့် အဆုံးအဖြတ်ပေးကြရသည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် အရေးကိစ္စများကို အခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးများက အဆုံးအဖြတ်ပေးရာတွင် ဒီမိုကရေစီနည်းကျ နိုင်ငံရေးနှင့် နိုင်ငံတော်၏ ယန္တရား အမျိုးမျိုးအကြား အပြန်အလှန်ဆွေးနွေးမှုကို မြေတောင်မြှောက်ပေးသည့် အသွင်မျိုးဖြင့်လုပ်ဆောင်သည်။ ပါတီစုံဒီမိုကရေစီစနစ်နှင့် အခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ အုပ်ချုပ်သည့် အစိုးရတို့သည် ကမ္ဘာ့အနှံ့ပြန့်နှံ့ခဲ့ပြီးဖြစ်ရာ အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူအများစုသည် ရောနှောပေါင်းစပ်စနစ်၏ အခြေခံဥပဒေ ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်းပုံစံထက် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုရှိသည့်ပုံစံကို ပိုပြီးအကြိုက်တွေ့ကြသည်။ အကျိုးဆက်အနေဖြင့် ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်များတွင် အနောက်ဥရောပ၌ စနစ်တကျတည်ထောင်ပြီးဖြစ်သည့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုရှိသည့် ပုံစံသည် အရှေ့ဥရောပနှင့် ဥရောပအလယ်ပိုင်း၊ အနောက်အာဖရိက၊ တောင်အမေရိက၊ အရှေ့ အာရှနှင့် အခြားဒေသများသို့ လျင်မြန်စွာ ပြန့်နှံ့သွားခဲ့တော့သည်။

တရားမဥပဒေကျင့်သုံးသည့် နိုင်ငံများတွင် ဖြတ်ထုံးဥပဒေကျင့်သုံးသည့် နိုင်ငံများမှာထက် ပို၍အခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးများကို ပိုမိုတွေ့ရှိရလေ့ရှိသည်။ ဥပမာအားဖြင့် အာရှနိုင်ငံအများစု၌ တရားမဥပဒေစနစ်ကို ကျင့်သုံးသည်။ ဖြတ်ထုံးဥပဒေကျင့်သုံးသည့် နိုင်ငံများဖြင့်သာ ဇွဲစည်းထားသည်ဟုပင် ဆိုနိုင်သည့် ဗြိတိသျှ နေသဟာယနိုင်ငံများတွင် ရောနှောပေါင်းစပ်ပုံစံကို နိုင်ငံတိုင်းနီးပါးက ကျင့်သုံးကြသည်။ (တောင်အာဖရိက နိုင်ငံတစ်ခုသာ ချွင်းချက်ဖြစ်သည်။)

အရှေ့အလယ်ပိုင်းနိုင်ငံများနှင့် ပြင်သစ်စကားပြော အနောက်အာဖရိကတိုက် နိုင်ငံများသည် ဗဟိုချုပ် ကိုင်မှုရှိသည့်စနစ်ကိုသာ တစိုက်မတ်မတ်ကျင့်သုံးကြသည်။ တရားမဥပဒေကျင့်သုံးသည့် နိုင်ငံများ (ဥပမာ- ဂျပန်) တွင် ရောနှောပေါင်းစပ်စနစ်ကိုကျင့်သုံးပြီး ဖြတ်ထုံးဥပဒေကျင့်သုံးသည့် (ဥပမာ-မြန်မာ) နိုင်ငံများတွင် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုရှိသည့် စနစ်ကိုကျင့်သုံးသည်။

ကမ္ဘာ့အရပ်ရပ်မှ ထူးခြားထင်ရှားပြီး ဩဇာရှိသည့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုစနစ်ကျင့်သုံးသောနိုင်ငံများကို ဥပမာ ပြုရလျှင် ကိုလံဘီယာ၊ ပြင်သစ်၊ ဂျာမနီ၊ အင်ဒိုနီးရှား၊ တောင်ကိုရီးယား၊ စပိန်၊ ထိုင်ဝမ် (တရားမ ဥပဒေကျင့်သုံး သည့်) နိုင်ငံများနှင့် တောင်အာဖရိက (ဖြတ်ထုံးဥပဒေနှင့် တရားမဥပဒေပေါင်းစပ်ကျင့်သုံးသည့်) နိုင်ငံတို့ဖြစ် ကြသည်။ သို့သော် တရားမဥပဒေကျင့်သုံးသည့် နိုင်ငံတိုင်းတွင် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု ရှိသည့်စနစ်ကို ကျင့်သုံးခြင်း မရှိပါ။ (ဥပမာ- အာဂျင်တီးနား၊ ဂျပန်နှင့်ဆွီဒင်နိုင်ငံတို့တွင် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုစနစ်ကို မကျင့်သုံးပေ။) ရောနှော ပေါင်းစပ်စနစ်ကျင့်သုံးရာတွင် သာဓကပြရမည့် ထင်ရှားသည့်နိုင်ငံများမှာ ဩစတြေးလျ၊ ကနေဒါ၊ အိန္ဒိယ၊ မလေးရှား၊ နိုင်ဂျီးရီးယား၊ ယူကေ၊ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု (ထိုနိုင်ငံ အားလုံးမှာ ဖြတ်ထုံးဥပဒေကျင့်သုံးကြ သည်) တို့ဖြစ်သည်။ ယူကေနိုင်ငံတွင် တစ်စုတစ်စည်းတည်းရှိနေသည့် အက္ခရာတင်ရေးသားထားသော အခြေခံဥပဒေဟူ၍ မရှိသော်လည်း၊ ဗဟိုတရားရုံးများနှင့် မကြာခင်ကမှ ပြုပြင်ပြောင်းလဲလိုက်သည့် တရားရုံး ချုပ်တို့က အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ထူးခြားအရေးပါသော အငြင်းပွားဖွယ်ကိစ္စရပ်များကို အဆုံးအဖြတ်ပေးသည်။

အခြေခံဥပဒေသစ်တစ်ရပ် သို့မဟုတ် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်သစ်တစ်ရပ်ကို အာဏာ တည်စေနိုင်သည့် ခိုင်မာအားကောင်းသော တရားရေးဆိုင်ရာအသွင်ရှိသည့် အထူးအဖွဲ့ကို တည်ထောင်ရန်မှာ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံးတည်ထောင်ရန် အဓိကစေ့ဆော်ချက်ဖြစ်သည်။ ရှိပြီးသား အမြင့်ဆုံးတရားရုံးကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်း သို့မဟုတ် ယင်းတရားရုံးကို ရောနှောပေါင်းစပ်စနစ်မှိုက်သို့ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြန် လည်သုံးသပ်ချက်ပေးရန် အခွင့်အာဏာများ အပ်နှင်းခြင်းသည် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြန်လည်သုံးသပ်ချက် လုပ်ငန်းအတွက် ပြည့်စုံလုံလောက်သည်ဟု ယေဘုယျအားဖြင့် မမှတ်ယူနိုင်ပေ။ ထူးခြားထင်ရှားသည့် သာဓကတစ်ခုမှာ ၁၉၄၉ ခုနှစ်၌ စစ်ပြီးခေတ် အခြေခံဥပဒေအရတည်ထောင်လိုက်သည့် ဂျာမနီနိုင်ငံ၏ ဖက်ဒရယ်အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း ဒီမိုကရေစီ တည်ဆောက်ရေး အင်အားစုများကို အာဏာရှင်အစိုးရများလက်ထက်မှာပင် မြေတောင်မြှောက်ပေးရာ၌အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးများသည် အရေး ပါသည့်အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ခဲ့ကြသည်။ (ဥပမာ- အာရပ်ဇွေ ဦးမတိုင်မီနှင့် အာရပ်ဇွေဦးအလွန် အီဂျစ်နိုင်ငံ)

၂။ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံး၏တာဝန်များဆိုသည်မှာ

အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အငြင်းပွားဖွယ် ကိစ္စရပ်များအတွက် လွတ်လပ်စွာစီရင်ပိုင်ခွင့်ကို ကျင့်သုံးခြင်းမှ လွဲ၍ (ဥပဒေပြုရေး၏ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်းမှလွဲ၍ ထိုသို့သုံးသပ်ရန် အခွင့်အာဏာ သည်ပင်လျှင် အကျိုးသက်ရောက်မှုနှင့် အတိုင်းအတာအမျိုးမျိုးရှိနေသည်။) စင်စစ်အားဖြင့် အခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာခုံရုံးတိုင်းအတွက် တူညီသောအခွင့်အာဏာဟူ၍ မရှိသလောက်ပင်ဖြစ်သည်။ မျက်မှောက်ခေတ် အခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးများတွင်မူ အောက်ပါအမျိုးအစား အခွင့်အာဏာလေးရပ်ရှိသည်။

၁။ အခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ရေးဆွဲခြင်းအတွက် စီရင်ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့် (အခြေခံဥပဒေသက်သက်ကို ထိန်းချုပ်ထားနိုင်သည်။)

- အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်မှ ပေါ်ထွက်လာသည့် ကိစ္စရပ်များကို စီရင်ဆုံးဖြတ်ပေးခြင်းနှင့်
- (ဥပမာ- နိုင်ငံ့၊ ဆီနိဂေါ၊ တောင်အာဖရိကနိုင်ငံများမှာကဲ့သို့) အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ချက်များကို ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်း

၂။ ဥပဒေပြုရေးဆောင်ရွက်ချက်များကို တရားရေးဆိုင်ရာ ပြန်လည်သုံးသပ်ပိုင်ခွင့် (ဥပဒေပြုရေးကို ထိန်းချုပ်ထားနိုင်သည်။)

- မပြဋ္ဌာန်းမီ ဥပဒေများ၏ အခြေခံဥပဒေနှင့်ညီညွတ်မှု ရှိမရှိဆိုသည်ကို ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်း (ante factum)
- ပြဋ္ဌာန်းပြီးဥပဒေသည် အခြေခံဥပဒေနှင့်ညီညွတ်မှု ရှိမရှိဆိုသည်ကို ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်း (ex post facto)
- ဥပဒေပြုရေးအပိုင်းမှ ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် အခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းရှိမရှိကို ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်းနှင့်
- ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းပေးရန် ဦးဆောင်ဦးရွက်ပြုခြင်း သို့မဟုတ် သတ်မှတ်ပေးခြင်း

၃။ အစိုးရတာဝန်ရှိသူများနှင့် ဌာနဆိုင်ရာများကို စီရင်ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့် (အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်ကို ထိန်းချုပ်ထားနိုင်သည်။)

- အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ ဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်များ အခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီခြင်း ရှိမရှိဆိုသည်ကို ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်း
- အစိုးရဌာနများ၏ ရာထူးလက်ကိုင်ရှိသူများအား စွပ်စွဲပြစ်တင်သည့်တင်ပြချက်များကို ကြားနာစစ်ဆေးခြင်း
- အစိုးရ၏ အကျင့်ပျက်ခြစားမှုနှင့်ပတ်သက်ပြီး ပြစ်မှုကြောင်းအရ အမှုတွဲများ၊ သို့မဟုတ် တရားမကြောင်းအရ အမှုတွဲများကို သုံးသပ်လေ့လာခြင်း
- အစိုးရဌာန ရာထူးများတွင် တာဝန်ယူရမည့်သို့မဟုတ် ဆက်လက်တာဝန်ယူရမည့် ပုဂ္ဂိုလ်များ၏ အရည်အချင်းကို သုံးသပ်လေ့လာခြင်း
- အခြေခံဥပဒေအရ အစိုးရဌာနရာထူးများတွင် ခန့်အပ်ခံရသူများကို စစ်ဆေးဆုံးဖြတ်ခြင်း
- အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်များနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အငြင်းပွားမှုများကို စစ်ဆေးဆုံးဖြတ်ခြင်း
- အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများအကြား အငြင်းပွားမှုများကို စစ်ဆေးဆုံးဖြတ်ခြင်း

၄။ နိုင်ငံရေးပါတီများ၊ ရွေးကောက်ပွဲများနှင့်ပတ်သက်၍ စီရင်ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့် (ရွေးကောက်ပွဲများကို ထိန်းချုပ်နိုင်သည်။)

- နိုင်ငံရေးပါတီများ ဖျက်သိမ်းခြင်း သို့မဟုတ် ပေါင်းစပ်ခြင်းကို စီရင်ဆုံးဖြတ်ပေးခြင်းနှင့် ပါတီများ၏ လုပ်ဆောင်ချက်သည် အခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိစေရန် ထိန်းကျောင်းပေးခြင်း
- ရွေးကောက်ပွဲအဆင့်တိုင်းနှင့် ရွေးကောက်ပွဲရလဒ်အဆင့်ဆင့်၏ တရားဥပဒေနှင့် ညီညွတ်မှုကို စစ်ဆေးခြင်း
- ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ တိုင်တန်းမှုများကို ကြားနာစစ်ဆေးခြင်း

အထက်ပါအခွင့်အာဏာ လေးရပ်စလုံးကိုပိုင်ဆိုင်သည့် အခြေခံဥပဒေခုံရုံးဟူ၍ မရှိပေ။ အထက်ပါ စာရင်းသည် အခြေခံဥပဒေပုံစံချမှတ်သူများ ရင်ဆိုင်ကြရသည့် ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသော ရွေးချယ်စရာများ၏ အတိုင်းအတာကို ဖော်ပြထားခြင်းသာဖြစ်သည်။ (ဥပမာ- ပြင်သစ်၊ ဂျာမနီနှင့် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံများတွင်) ကျင့်သုံးသည့် စနစ်များ၌ သီးခြားအထူးအုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ တရားရုံးများလည်းရှိကြပြီး ထိုတရားရုံးများသည် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအပိုင်းမှအရ ဆောင်ရွက်သော(သို့မဟုတ် အကူအပံ့ဖြစ်သော) ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက် (ဆိုလိုသည်မှာ နည်းဥပဒေများနှင့် အမိန့်များ) အပါအဝင် အစိုးရ၏ လုပ်ဆောင်ချက်များ၊ ဆုံးဖြတ်ချက်များကိုသီးခြားစီရင်ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ ထိုစနစ်များတွင် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးကမဟုတ်ဘဲ အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ တရားရုံးက အစိုးရ၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများအရ ထွက်ပေါ်လာသည့် လုပ်ဆောင်ချက်များ၊ ဆုံးဖြတ်ချက်များ၊ ဥပဒေများကို စီရင်ဆုံးဖြတ်ပေးလေ့ရှိသည်။ လက်တွေ့တွင် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးက အခြေခံဥပဒေကို အနက်ဖွင့်ဆိုခြင်းသည် အပြီးသတ်မဟုတ်သဖြင့် - ဆိုလိုသည်မှာ အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ တရားရုံးက ထိုအနက်ဖွင့်ဆိုချက်ကို သဘောထားကွဲလွဲနိုင်ခြင်းကြောင့် - အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ တရားရုံးက ဤသို့စီရင်ဆုံးဖြတ်ပေးခြင်းသည် အခက်တွေ့နိုင်စရာဖြစ်သည်။

Box-2

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးအဖွဲ့ဝင်များ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရေး ယန္တရားနမူနာများ

အစိုးရနှင့် လွှတ်တော်က ရွေးချယ်ပေးခြင်း
ချက်သမ္မတနိုင်ငံ၌ ခုံရုံးတရားသူကြီး ၁၅ ဦး ခန့်အပ်ပြီး ရာထူးသက်တမ်းမှာ ၁၀ နှစ်ဖြစ်၍ သက်တမ်းတစ်ကြိမ် တိုးနိုင်သည်။ အထက် လွှတ်တော်၏ ထောက်ခံချက်ဖြင့် ခုံရုံး တရားသူကြီးများကို သမ္မတက ခန့်အပ်သည်။

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က ရွေးချယ်ပေးခြင်း
ဂျာမနီနိုင်ငံ၏ ဖက်ဒရယ် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးသည် 'ဆီးနိတ်' နှစ်ရပ်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားပြီး ဆီးနိတ်တစ်ရပ်စီ တွင် ခုံရုံးတရားသူကြီး ၈ ဦးရှိ သည်။ ခုံရုံးတရားသူကြီးများ၏ ရာထူးသက်တမ်း သည် ၁၂ နှစ် ဖြစ်သည်။ ဆီးနိတ်တစ်ရပ်စီရှိ ခုံရုံး တရားသူကြီး ၄ ဦးစီကို ဥပဒေပြု အောက် လွှတ်တော် (Bundestag) နှင့် ဥပဒေပြုအထက် လွှတ်တော် (Bundesrat) တို့က ရွေးချယ်တင် မြှောက်ကြသည်။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များက ရွေးချယ်တင်မြှောက်လိုက်သည့် တရားသူကြီးများ သည် သက်ဆိုင်ရာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များမှ ကိုယ်စားလှယ်များ၏ထောက်ခံခံ သုံးပုံနှစ်ပုံရရှိရန် လိုသည်။

အစိုးရ၊ လွှတ်တော်နှင့် တရားရေး မဏ္ဍိုင်သုံးရပ်မှ ရွေးချယ်ပေးခြင်း
အီတလီနိုင်ငံ၏ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးတွင် တရား သူကြီး ၁၅ ဦးဖြင့်ဖွဲ့စည်းထားပြီး ရာထူးသက်တမ်း မှာ ၉ နှစ်ဖြစ် သည်။ ခုံရုံးတရားသူကြီး ၅ ဦးကို သမ္မတက ခန့်အပ်၍ လွှတ်တော်က ၅ ဦးကို ရွေးချယ် တင်မြှောက်ကာ၊ ကျန် ၅ ဦးကို ရိုးရိုး ဗဟိုတရားရုံး များနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ဗဟိုတရားရုံးချုပ်များမှ ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည်။

အထူးကော်မရှင်က ရွေးချယ်ပေးခြင်း
တောင်အာဖရိကနိုင်ငံတွင် သမ္မတသည် (တရားရုံး အသီးသီးအတွက် တရားသူကြီးများရွေးချယ် ခန့်အပ်သည်) တရားရေးဝန်ထမ်းရွေးချယ်ရေး ကော်မရှင် (JSC) နှင့် တွဲဖက်၍ တရားသူကြီးချုပ် နှင့် ဒုတိယ တရားသူကြီးချုပ်တို့ကို ဦးစွာခန့်အပ်ရန် ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။ ထို့နောက် JSC ကလည်း အခြားသော တရားသူကြီးများခန့်အပ်မှုအတွက် အမည်စာရင်းတင်သွင်းသည်။ ခုံရုံးတရားသူကြီးများ ရွေးချယ်မှုလုပ်ငန်းစဉ်ကို နိုင်ငံရေးအရ လွှမ်းမိုးမှု မရှိစေရန် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးရန် ဝတ္တရားရှိသည့် အလျောက် သမ္မတကဆောင်ရွက်ပြီးနောက် သမ္မတသည် JSC က အမည်စာရင်းတင်သွင်းသည့် ခုံရုံးတရားသူကြီးများကို အကြောင်းပြချက်မရှိဘဲ ပယ်ချနိုင်ခွင့်မရှိပေ။ သမ္မတက အကြောင်းပြချက် ပေး၍ ပယ်ချလိုက်သည့် ခုံရုံးတရားသူကြီးနေရာ တွင် အစားထိုးမည့် ခုံရုံးတရားသူကြီးကို သမ္မတက အဆိုပြုနိုင်ခြင်းမရှိဘဲ JSC ကသာအဆိုပြုနိုင်သည်။

အထူးသဖြင့် အထက်ဖော်ပြပါ ဒုတိယမြောက် အခွင့်အာဏာအရ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးသည် ယင်း၏စီရင်ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ကို ကျင့်သုံးရာတွင် ဥပဒေတစ်ရပ် သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ဆောင်ရွက်ချက် တစ်ရပ်သည် မူလအခွင့်အရေး သို့မဟုတ် လူ့အခွင့်အရေးကို ချိုးဖောက်ပါက ကုစားမှုတစ်ရပ်ပေးခြင်းသည် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံး၏ အရေးကြီးသော လုပ်ငန်းတာဝန်တစ်ခုဖြစ်သည်။

၃။ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံး၏ တရားသူကြီးများကို ရွေးချယ်ခြင်း

အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံး၏ တရားသူကြီးများကိုရွေးချယ်ခြင်းသည် အလွန်ခဲရာခဲဆစ်နိုင်ပြီး အငြင်းပွား ဖွယ်ရာဖြစ်လာနိုင်သည့် ကဏ္ဍတစ်ခုဖြစ်သည်။ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံး၏ နိုင်ငံရေးအရ ထူးခြားအရေးပါမှု ကိုထောက်ရှုလျှင် မည်သူကိုတရားသူကြီးအဖြစ် ရွေးချယ်သည်၊ မည်သည့်အရည်အချင်းများ ဖြင့်ရွေးချယ်လိုက် သည်၊ ရွေးချယ်ရန်အခွင့်အာဏာသည်မည်သူထံတွင်ရှိသည်ဆိုသည်တို့မှာ အင်မတန် စိတ်ဝင်စားဖွယ်ရာဖြစ်ပေ သည်။ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၏တရားရုံးချုပ်တရားသူကြီးများကို ရွေးချယ်ခြင်းတွင် တွေ့မြင်ရသည့်အတိုင်း အထက်ပါရွေးချယ်ခြင်းဆိုင်ရာ ပြဿနာများသည် ရောနှောပေါင်းစပ်စနစ်မှ ထွက်ပေါ်လာနိုင်သည်။ ရွေးချယ် မှုလုပ်ငန်းစဉ်ကို မိမိတို့စိတ်ကြိုက်ပြုရန်လွှမ်းမိုးခြင်း၊ သို့မဟုတ် ကြီးကိုင်ခြယ်လှယ်ခြင်းဖြင့် အခြေခံဥပဒေ တွင် မရှင်းလင်းသည့် ကဏ္ဍများကို အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အနက်ဖွင့်ဆိုမှုတွင် မည်သူတစ်ဦးတစ်ယောက် သို့မဟုတ် တစ်စုတစ်ဖွဲ့ကမျှ ထိန်းချုပ်နိုင်ခြင်းမရှိအောင် မည်သို့ပြုလုပ်ရမည်ဆိုသည်မှာ ဖြေရှင်းကိုင်တွယ်ရ မည့်အရာတစ်ခုဖြစ်သည်။ မျက်မှောက်ခေတ် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးများအားလုံးတွင် ကျင့်သုံးလျက်ရှိသည့် လုပ်ဆောင်ချက်များကလည်း အမျိုးမျိုးကွဲပြားလျက်ရှိ နေပြန်သည်။ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားသူကြီး များအတွက် တမူထူးခြားသည့် မြင်သာ သောအချက်မှာ ၎င်းတို့ကိုရွေးချယ်ခြင်းသည် ရိုးရိုးတရားသူကြီးများကို ရွေးချယ်ခြင်းနှင့် မတူခြင်းဖြစ်သည်။ ရိုးရိုးတရားသူကြီးများမှာ အငြိမ်းစားယူသည်အထိ ပုံမှန်အားဖြင့် ခန့်အပ် ခံကြရပြီး၊ ၎င်းတို့၏ ရာထူးသက်တမ်း၊ လစာနှင့် ပင်စင်လစာများကို ထောက်ပံ့ရာတွင် အမှီအခိုကင်းပကြသည်။ အခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးတရားသူကြီးများမှာ ပုံမှန်အားဖြင့် (၃နှစ်၊ ၆ နှစ်၊ ၉နှစ် မှသည် ရံဖန်ရံခါ ၁၂ နှစ် အထိ) ၎င်းတို့၏ ပုံသေရာထူးသက်တမ်းအတွက် ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခံကြရသူများဖြစ်ကာ ၎င်းတို့အတွက် လျာ ထားသည့် တာဝန်အတွက် အထူးတရားရုံးတစ်ခုတွင် ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခံကြရသူများဖြစ်ကြသည်။ ခုံရုံး တရား သူကြီးများ၏ ရာထူးသက်တမ်းသည် ရိုးရိုးတရားသူကြီးများ၏ ရာထူးသက်တမ်းထက် တိုတောင်းကာ တစ် ကြိမ်သာ ရာထူးသက်တမ်းတိုးနိုင်ပေသည်။ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရေးယန္တရားကို အမျိုးအစားလေးခု ခွဲခြားကြည့် နိုင်ပြီး ထိုလေးခုလောက် မကျယ်ပြန့်လှသည့် နောက်ထပ် ပဉ္စမမြောက်အမျိုးအစားတစ်ခု ထပ်မံခွဲခြားကြည့် နိုင်သည်။ (Box-2 ကိုကြည့်ပါ)

၁။ အစိုးရနှင့် လွှတ်တော်တို့က ရွေးချယ်ပေးခြင်း
ရွေးချယ်ခြင်းလုပ်ငန်းကို နိုင်ငံတော်၏ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်နှင့် ဥပဒေပြုရေးယန္တရားများကြား ခွဲခြားပေး ထားသည့် ဤရွေးချယ်ရေးနည်းလမ်းမှာ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လက်ခံကျင့်သုံးကြသည့် နည်းလမ်းတစ်ရပ် ဖြစ်သည်။ အများအားဖြင့် ထိုလုပ်ငန်းစဉ်တွင် သမ္မတက အမည်စာရင်းတင်သွင်းခြင်းပါဝင်သော်လည်း ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ထောက်ခံချက်ရမှသာ ခုံရုံးတရား သူကြီးများကို ခန့်အပ်နိုင်သည်။ မဲခွဲဆုံးဖြတ် ခြင်းဖြင့်အတည်မပြုမီအလားအလာရှိသည့် တရားသူကြီးလောင်းများ၏နိုင်ငံရေးသဘောတရားလမ်းစဉ် အရ ရပ်တည်ချက်များနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးအရ သင့်တော်အပ်စပ်မှုကို အကဲဖြတ်ဆန်းစစ်ခွင့်ပေးခြင်းအားဖြင့် အတည်ပြုခြင်းအတွက် ကြားနာစစ်ဆေးမှုများပြုလုပ်ခြင်းသည် ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းတကျ အကဲဖြတ် ဆန်းစစ်မှုကိုရရှိစေသည်။ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုတွင် တွေ့မြင်ရသည့်အတိုင်း တိုကြားနာစစ်ဆေးမှု များသည် အထူးသဖြင့် လွှတ်တော်တွင်လွှမ်းမိုးထားသည့် ပါတီ၏နိုင်ငံရေးအရ စည်းရုံးလှုံ့ဆော်မှုနှင့် သမ္မတ၏ နိုင်ငံရေးအရ စည်းရုံးလှုံ့ဆော်မှုတို့ ရင်ကြားမစေနိုင်သည့်အခါမျိုးတွင် နိုင်ငံရေးသဘောသက် ဝင်လာနိုင်ခြေမြင့်မားလှသည်။

၂။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က ရွေးချယ်ပေးခြင်း
အပြီးသတ်ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုပြုရန် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တစ်ခုတည်းကိုသာ တာဝန်အပ်နှင်းထားသည်။ ဤသို့သော ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုနည်းလမ်းသည် ဒီမိုကရေစီနည်းကျ အကဲဖြတ်ဆန်းစစ်မှု၏ အဓိကအချက် တစ်ခုကို အစပြုလိုက်ခြင်းဖြစ်သော်လည်း သာမန်အများစုဖြင့်ရွေးချယ်ပါက အာဏာရပါတီက အမည် စာရင်းတင်သွင်းသူများသာ တရားသူကြီးများအဖြစ် ခန့်အပ်ခြင်းခံရပေလိမ့်မည်။

ဤအခြေအနေမျိုးဖြစ်မလာရလေအောင် သာမန်ထက်ပိုများသော သတ်မှတ်ထောက်ခံမဲအရေအတွက် (ဥပမာ - ဂျာမနီတွင် သုံးပုံနှစ်ပုံ၊ စပိန်တွင် ငါးပုံ သုံးပုံရှိသော မဲအရေအတွက် သတ်မှတ်ထားသည်) ဖြင့်

အမည်စာရင်းတင်သွင်းမှုအား အတည်ပြုရန် သတ်မှတ်ထားဖို့လိုပေသည်။ ဤသို့ သတ်မှတ်လိုက်ခြင်းသည် အတိုက်အခံပီတီများအတွက် လွှတ်တော်အတွင်း ၎င်းတို့၏ သဘောထားကိုပေးနိုင်ရန် အာမခံချက် ရရှိစေသည်။

၃။ အုပ်ချုပ်ရေး၊ ဥပဒေပြုရေးနှင့် တရားရေးမဏ္ဍိုင်များမှ ရွေးချယ်ပေးခြင်း

အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံး၏အဖွဲ့ဝင်များကို (အီတလီ၊ တောင်ကိုရီးယား၊ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံများမှာ ကဲ့သို့) သတ်မှတ်ထားသော ခွဲတမ်းဦးရေဖြင့် အမည်စာရင်းတင်သွင်းရန် အခွင့်အာဏာကို နိုင်ငံတော်၏ မဏ္ဍိုင်ကြီးသုံးရပ်(ဥပမာ- သမ္မတ၊ လွှတ်တော်နှစ်ရပ်စလုံးနှင့် ဝါရင့်တရားသူကြီးများ) အား ပေးအပ်ထားသည့် နည်းလမ်းဖြစ်သည်။ တရားသူကြီးများက ၎င်းတို့ကိုရွေးချယ်ခန့်အပ်လိုက်သည့် အင်စတီကျူးရှင်းတစ်ရပ် (မဏ္ဍိုင်တစ်ရပ်၏) ၏ အကျိုးစီးပွားကို ထောက်ထားဥညာလာ နိုင်စေရန်အတွက် စိတ်ဝမ်းကွဲနေသော ရွေးချယ်ရေးအဖွဲ့ဖြစ်သွားနိုင်စေရန် အန္တရာယ်ရှိနိုင်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ခုံရုံးတရားသူကြီးများသည် ၎င်းတို့ကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်လိုက်သည့် အင်စတီကျူးရှင်း (မဏ္ဍိုင်) ကိုပင် ပြန်၍အစီရင်ခံကြရန် ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။ ဤနည်းလမ်းတွင် ခုံရုံးတရားသူကြီးလောင်းတစ်ဦးစီနှင့် ၎င်းတို့ကိုရွေးချယ်ခန့်အပ်သည့် ယန္တရားရွေးချယ်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ အငြင်းပွားဖွယ်ရာမဖြစ်ရလေအောင် ရည်ရွယ်ထားသည့် ကောင်းကွက်ရှိသည်။ ထိုနည်းအားဖြင့် ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်ကို နိုင်ငံတော်၏ မဏ္ဍိုင်တစ်ခုခုက လွှမ်းမိုးနိုင်မည့်အလားအလာကို ကြိုတင်ဟန့်တားပေးထားပေသည်။

၄။ အထူးကော်မရှင်က ရွေးချယ်ပေးခြင်း

စနစ်အတော်များများတွင် ခုံရုံးတရားသူကြီးလောင်းများကို အပြီးသတ်အတည်မပြုမီ ခန့်အပ်ရေး ကော်မရှင်တစ်ရပ်က (တောင်အာဖရိကမှာကဲ့သို့) သို့မဟုတ် အထူးသတ်မှတ်ဖွဲ့စည်းထားသည့် ရွေးချယ်ရေးကော်မတီက (ထိုင်းနိုင်ငံမှာကဲ့သို့) ရွေးချယ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် အရေးပါသည့် ထည့်ဝင်ဆောင်ရွက်မှုပြုကြသည်။ ဤရွေးချယ်ရေးနည်းလမ်းအတွက် သိသာထင်ရှားသည့် အခက်အခဲမှာ ရွေးချယ်ရေး ကော်မတီတွင်ပါဝင်ရန် မည်သူသည် အရည်အချင်းပြည့်မီသည်ဟု ဆုံးဖြတ်ရန်နှင့် ကော်မတီသည် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံရသည့် နိုင်ငံရေးသမားများအတွက်ကြိုတင်ပိုင်းတစ်ခု ဖြစ်သွားရလေအောင် မည်သည့်ရွေးချယ်ရေးနည်းလမ်းက တားဆီးပေးနိုင်မည်ဆိုသည်ကို ဆုံးဖြတ်ရန်တို့ဖြစ်ပေသည်။ ရွေးချယ်ရေးကော်မတီအဖွဲ့ဝင်များကို တာဝန်ထမ်းဆောင်နေဆဲ တရားသူကြီးများနှင့် ဥပဒေရေးရာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းပြုသူအများစုဖြင့် ဖွဲ့စည်းစေခြင်းဖြင့် ပညာသည်ပီသသည့်အဖွဲ့ဝင်များပါအောင်လုပ်ခြင်းမှာ နည်းလမ်းတစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ တစ်ခါတစ်ရံတွင် အတိုက်အခံခေါင်းဆောင်ကို အဖွဲ့ဝင်အဖြစ်သတ်မှတ်ရန်လိုသည်။

၅။ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်က ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပေးခြင်း

ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုတစ်ခုလုံးကို အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏လုပ်ပိုင်ခွင့်များအရ ပြုလုပ်ပိုင်ခွင့်မှာ ဖြစ်ရပ်အနည်းငယ်တွင်သာရှိသည်။ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်သည် ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုစနစ်မှနေ၍ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးကို ကြီးကိုင်ရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိနေသဖြင့် ဤရွေးချယ်ရေးနည်းလမ်းကို အသုံးမပြုသင့်ပေ။

အရည်အချင်းသတ်မှတ်ချက်နှင့်ပတ်သက်သည့် စည်းမျဉ်းများသည်လည်း တစ်ခုနှင့်တစ်ခု မတူကြပေ။ ခုံရုံးတရားသူကြီးများ ရွေးချယ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်သည် အများအားဖြင့် အရည်အချင်းမြင့်မားသည့် ရှေ့နေများ၊ အစိုးရအရာရှိဟောင်းများ၊ နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်များ၊ ဥပဒေပညာရှင်များကို အဖွဲ့ဝင်တရားသူကြီးများအဖြစ် ရွေးချယ်ခြင်းဖြင့် အပြီးသတ်ရလဒ် ထွက်ပေါ်လေ့ရှိသည်။ ထိုသူများသည် သေတပန်သက်တဆုံး တရားသူကြီးလုပ်လာသူများ မဟုတ်သော်လည်း လုံလောက်သော ရပ်တည်ချက်ရှိပြီး ယုံကြည်အားကိုးထိုက်သူများ ဖြစ်ကြသည်။ ခြားနားချက်အနေဖြင့် ရိုးရိုးတရားသူကြီးများကို (ဖြတ်ထုံး ဥပဒေစနစ်တွင်) အလွှာအသီးသီးရှိ ဥပဒေပညာဖြင့် အသက်မွေးနေသူများထဲမှ ခုံရုံးအတွက် ရွေးချယ်လေ့ ရှိသကဲ့သို့ (တရားမဥပဒေစနစ်တွင်) တရားသူကြီးအဖြစ်လုပ်ကိုင်နေသူများထဲမှလည်း ရွေးချယ်လေ့ရှိသည်။ ထိုင်းနိုင်ငံတွင် အချို့သော တရားသူကြီးများကို လူမှုရေးသိပ္ပံ သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးသိပ္ပံပညာရပ်နယ်ပယ်များမှ ရွေးချယ်ခြင်းကို လက်ခံထားသည်။ သို့သော် ထိုပညာရပ်နယ်ပယ်မှ ခုံရုံးအဖွဲ့ဝင်အရေအတွက်ကို မျှခြေထိန်းရန် ရိုးရိုး သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ တရားရေးမဏ္ဍိုင်မှ တရားသူကြီးများအား တိုက်ရိုက်ရွေးချယ်မှုပြုကြသည်။

ယေဘုယျအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးတရားသူကြီးများ၏ ပုံသေရာထူးသက်တမ်းသည် နောက်တစ်ကြိမ် တိုးနိုင်သလို၊ နောက်ထပ်သက်တမ်းတစ်ကြိမ် မတိုးနိုင်ခြင်းလည်း ရှိတတ်သည်။ သို့ဖြစ်ရာ ၎င်းတို့၏ ရာထူးသက်တမ်းတိုးခြင်းမတိုးခြင်းသည် ၎င်းတို့၏ စွမ်းဆောင်ရည်အတွက် အုပ်ချုပ်ရေး

Box-3

အခြေခံဥပဒေကို အနက်ဖွင့်ဆိုခြင်း

စွပ်စွဲခံရသူတစ်ဦးက သူ့အပေါ်စွဲချက်သည် အခြေခံဥပဒေနှင့် သွေဖည်နေသဖြင့် သူ့အပေါ်တင်ရှိသည့် စွဲချက်သည် ခိုင်လုံမှု မရှိဟု တင်ပြလာနိုင်သည်။ စွပ်စွဲခံရသူ အနေဖြင့် တစ်စုံတစ်ရာလုပ်ဆောင်ပြီး နောက်မှ ပြဌာန်းလိုက်သော ဥပဒေဖြင့် ယင်းလုပ်ဆောင်မှုကို တရားစွဲဆိုစွပ်စွဲမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့လျှင် ဤအမျိုးအစားအုပ်စုအတွင်း အကျိုးဝင် ကျရောက်နိုင်သည်။

မဏ္ဍိုင်၏ အတည်ပြုထောက်ခံချက်အပေါ်တွင် မူတည်မနေတော့ပေ။ ဤအချက်က ခုံရုံးတရားသူကြီးများကို အခြားမဏ္ဍိုင်များမှ ဖိအားပေးလာခြင်းမှကာကွယ်ပေးပြီး ၎င်းတို့၏ အမှီအခိုကင်းမှုကို ကာကွယ်ပေးထားသည်။

၄။ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးသို့ မည်သူသည် အမှုတင်သွင်းနိုင်သနည်း

အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးသို့ အမှုတွဲများ နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ရောက်ရှိလာနိုင်သည်။ (ဥပဒေတစ်ရပ် သည် အခြေခံဥပဒေပါ ပြဌာန်းချက်ကို ချိုးဖောက်နေကြောင်း သက်သေပြချက်တင်ပြနိုင်မှု စသည်- rules of standings) အမှုတွဲတစ်ခုအတွက် ရပ်ခံတင်ပြချက်များသည် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးဖွဲ့စည်းပုံကိုမူတည်ကာ အမျိုးမျိုးဖြစ်နိုင်သည်။ အခြေခံဥပဒေခုံရုံးသို့ အဓိကအားဖြင့် အမှုတွဲ လွှဲအပ်တင်ပြနိုင်သည့် အခြေအနေလေး မျိုးမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

၁။ တရားဝင်လွှဲပို့မှု
လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌ၊ အစိုးရကခန့်သော တိုင်တန်းမှုစုံစမ်းဖြေရှင်းသူ၊ သမ္မတ၊ အကျင့်ပျက်ခြစားမှု တိုက်ဖျက်ရေးကော်မရှင်၊ လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်၊ ရွေးကောက်ပွဲကော်မရှင် သို့မဟုတ် အခြားလွတ်လပ်သော အဖွဲ့အစည်းကဲ့သို့ လူပုဂ္ဂိုလ်နှင့် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုခုမှ ကိုယ်စားပြုတာဝန်ရှိသူ တစ်ဦးဦးက လွှဲပို့လာသည့်အမှုတွဲကို အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးက ကြားနာစစ်ဆေးရသည့် အခြေအနေဖြစ်သည်။ အချို့ ဖြစ်ရပ်များတွင် ဖော်ပြပါလူပုဂ္ဂိုလ် သို့မဟုတ် အဖွဲ့အစည်းသည် လူတစ်ဦးတစ်ယောက် သို့မဟုတ် လူပုဂ္ဂိုလ်များပါသည့် အစုအဖွဲ့ကိုယ်စားအမှုတွဲကို လွှဲပို့နိုင်သည်။

၂။ လွှတ်တော်က လွှဲပို့မှု
ဤအခြေအနေတွင် လွှတ်တော်တစ်ရပ်စီရှိ ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦး သို့မဟုတ် သတ်မှတ်ထားသည့် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်ဦးရေ သို့မဟုတ် သတ်မှတ်ထားသည့် ကိုယ်စားလှယ်အချိုးအစားတို့သည် ခုံရုံးသို့ တရားဝင်လျှောက်လဲ တင်ပြနိုင်သည်။

၃။ တရားရေးဆိုင်ရာ လွှဲပို့မှု
ဤအခြေအနေတွင် တရားမမှု သို့မဟုတ် ပြစ်မှုဆိုင်ရာ အမှုတွဲတစ်ခုကို ကြားနာစစ်ဆေးနေသည့် တရားရုံးက ကိစ္စရပ်တစ်ခုကို အခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ အနက်ဖွင့်ဆိုပေးရန် ခုံရုံးသို့လွှဲပို့ခြင်းဖြစ်သည်။ ကိစ္စရပ်ကို ကြားနာနေသည့်တရားရုံးသို့ ပြန်လည်လွှဲပို့လိုက်ပါက လွှဲပို့သည့် တရားရုံး၏ ကြားနာစစ်ဆေးမှုသည် ထိုကိစ္စရပ်အတွက် ခုံရုံး၏သဘောထားအတိုင်း ဆောင်ရွက်ရန်ဖြစ်သည်။ (အပိုင်း ၅။ တွင်ကြည့်ပါ)

၄။ တစ်ဦးတစ်ယောက်ထံမှ တိုက်ရိုက် အသနားခံတင်ပြလာခြင်း
ဤသို့သောဖြစ်ရပ်တွင် နိုင်ငံသားတိုင်း (သို့မဟုတ် ဥပဒေအရခွင့်ပြုထားသော နိုင်ငံခြားသားများ၊ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ကုမ္ပဏီများပင်လျှင်) ခုံရုံးရှေ့မှောက်တွင် အခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ စောကြောမှုတစ်ခုကို (အကြောင်းခိုင်လုံစွာဖြင့်) ရပ်ခံတင်ပြနိုင်သည်။ [ဥပမာ- ထိုသို့တင်ပြခြင်းသည် တင်ပြသူ၏ သို့မဟုတ် အခြားတစ်ဦး၏ အခြေခံဥပဒေပါ အခွင့်အရေး (ရပိုင်ခွင့်များ) ကို အမှန်တကယ်ချိုးဖောက်ခြင်း သို့မဟုတ် ချိုးဖောက်ရန် အလားအလာရှိနေခြင်းမျိုး] ထိုအခြေအနေမျိုးတွင် အများပြည်သူ၏ အကျိုးစီးပွားဆိုင်ရာအမှုတွဲတစ်ခုအဖြစ် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုခု အမှုတွဲကို တင်ပြသည့်အခြေအနေမျိုး ပါဝင်သည်။ အသနားခံတင်ပြမှုတစ်ခုချင်းစီကို ခုံရုံးက တင်ပြခွင့်ပြု၊ မပြုဆိုသည့်အချက်နှင့် တင်ပြသည့်ကိစ္စရပ်၏ အခြေအမြစ်ရှိမှုသည် ဆီလျော်အပ်စပ်မှုရှိ၊ မရှိဆိုသည့်အချက်များတွင်မူတည်ကာ ဥပဒေတစ်ရပ် (၏ အားနည်းချက်) ကို အကြောင်းခိုင်လုံစွာဖြင့် ရပ်ခံတင်ပြမှုအား ခုံရုံးက လက်ခံခြင်း၊ ပယ်ချခြင်း ရှိလိမ့်မည်ဖြစ်သည်။

အခြေအနေ ၁၊ ၂၊ ၄ တို့တွင်ပါနေသည့် အမှုတွဲအမျိုးအစားများသည် ယေဘုယျဆန်သည့် ပြန်လည်သုံးသပ်ချက် ပါဝင်နိုင်သည်။ (အပိုင်း ၁။ ကိုကြည့်ပါ) သို့သော် အခြေအနေ ၃ တွင် ပါဝင်နေသည့် အမှုတွဲများမှာမူ တရားရုံးတစ်ခုရှေ့မှောက်တွင် အမှုရင်ဆိုင်နေရသည့် တရားပြိုင်ဘက်များကြား ဖြစ်ပေါ်နေဆဲ ခိုင်လုံသောအငြင်းပွားမှုဖြစ်လိမ့်မည်။ ထိုနံပါတ် ၃ အခြေအနေမျိုးတွင် ပြစ်မှုကြောင်း သို့မဟုတ် တရားမကြောင်း အရ ကြားနာစစ်ဆေးမှုကာလအတွင်း အခြေခံဥပဒေအရ အနက်ဖွင့်ဆိုရမည့် ကိစ္စရပ်များ အမှတ်မထင်ထွက်ပေါ် လာနိုင်သည်။ (Box-3 ကိုကြည့်ပါ)

၅။ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးနှင့် ရုံးရုံးတရားရုံးများကြား ဆက်သွယ်ချက်

တရားသူကြီးများက လွှဲပို့လိုက်သည့် အမှုတွဲများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးနှင့် သာမန်တရားရုံးများကြား ဆက်သွယ်ချက်နှင့်ပတ်သက်ပြီး အကြောင်းကိစ္စပေါ်ပေါက်လာနိုင်သည်။ အခြေခံ ဥပဒေခုံရုံးများသည် သာမန်တရားမမှုများ သို့မဟုတ် ပြစ်မှုဆိုင်ရာ အမှုအခင်းများကို စစ်ဆေးဆုံးဖြတ်ခြင်း မပြုပေ။ ပုံမှန်အားဖြင့် သာမန်တရားမမှုတရားရုံး သို့မဟုတ် ပြစ်မှုဆိုင်ရာတရားရုံးရှိ တရားသူကြီးက ပေါ်ပေါက်လာသည့် ဖြေရှင်းပေးရန် ကိစ္စတစ်ရပ်ရပ်ကို ပုံမှန်အားဖြင့် ခုံရုံးသို့လွှဲပို့လိမ့်မည်ဖြစ်သည်။ ထိုတရားသူကြီးအနေဖြင့် လွှဲပို့သည့် ကိစ္စရပ်သည် အခြေခံဥပဒေနှင့်သက်ဆိုင်သည့် အရေးကြီးကိစ္စရပ်ဖြစ်ကြောင်း လက်ခံယုံကြည်ရန် လိုသည်။ (ဆိုလိုသည်မှာ ဖြစ်ပေါ်လာမည့်ရလဒ်ကို အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာကိစ္စရပ်အနေဖြင့် အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိလိမ့်မည်။) ထို့အပြင် သက်ဆိုင်ရာ ဥပဒေတစ်ရပ် သို့မဟုတ် စစ်ဆေးနေသည့်အမှုတွင်ပါဝင်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်သည် အခြေခံဥပဒေနှင့်ကိုက်ညီခြင်း ရှိ/မရှိကို အမှန်တကယ်သံသယဖြစ်ရန်လိုအပ်သည်။ ထို့နောက် လွှဲပို့လာသည့်ကိစ္စရပ်ကို အခြေခံဥပဒေခုံရုံးက အဆုံးအဖြတ်ပေးလိမ့်မည်။ ထို့နောက် လွှဲပို့လာသည့် တရားရုံးသို့ အမှုတွဲအား ခုံရုံးကပြန်လွှဲပို့လိမ့်မည်ဖြစ်သည်။ ထိုအခါ တရားသူကြီးသည် အခြေခံဥပဒေခုံရုံး၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ကိုကိုင်စွဲကာ စစ်ဆေးနေသည့် ပြစ်မှုဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် တရားမကြောင်းဆိုင်ရာအမှုအား အဆုံးအဖြတ်ပေးလိမ့်မည်။ ဤသို့သော ဖြစ်ရပ်များတွင် အခြေခံဥပဒေခုံရုံးကို တည်ထောင်ဖွဲ့စည်းရန် ပြဋ္ဌာန်းပေးထားသည့် ဥပဒေ သို့မဟုတ် အခြေခံဥပဒေတွင် ယင်းသို့ လွှဲပို့မှုအတွက် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းနှင့် အခွင့်အာဏာများကို သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားပေးလိမ့်မည်။

ဤအခြေအနေမျိုးသည် လွန်စွာရှုပ်ထွေးပေလီလာနိုင်သည်။ ဥပမာ တရားရုံးမှ အမှုစစ်တရားသူကြီးက အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များ လုံးဝပေါ်ပေါက်ခြင်းမရှိဟု မှားယွင်းစွာဆုံးဖြတ်လျှင်သော် လည်းကောင်း၊ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာကိစ္စရပ်ဟု မှားယွင်းစွာကူးကားမိလျှင်လည်းကောင်း၊ သို့တည်းမဟုတ် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တင်ပြချက်သည် ခုံရုံးသို့လွှဲပို့နိုင်လောက်သည့် တင်ပြချက်မဟုတ်ဟု မှားယွင်းစွာဆုံးဖြတ်ကာ အမှုကို ခုံရုံးသို့လွှဲပို့ရန် တရားသူကြီးကငြင်းဆိုလျှင် အခြေအနေသည် လွန်စွာရှင်းရောက်လာနိုင်ပေသည်။ ထိုအခြေအနေမျိုးတွင် အမှုကိုကြားနာနေသည့် သာမန်တရားရုံးများသည် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာကိစ္စရပ်ကို အဆုံးအဖြတ် ပေးမည်လော။ ဆုံးဖြတ်ချက်ကို အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးက သဘောမတူလျှင် မည်သို့ဖြစ်လာမည်နည်း။ ပုံမှန်အားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ခုံရုံးများ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်ချက်အဖြစ် မှတ်ယူထားကြသောကြောင့် သာမန်တရားရုံးများအပါအဝင် နိုင်ငံတော်၏ အခြားယန္တရားများအားလုံးက ခုံရုံးဆုံးဖြတ်ချက်အတိုင်း လိုက်နာဆောင်ရွက်ရန်တာဝန်ရှိသည်။ သို့ရာတွင် သာမန်တရားရုံးများ၏ မှားယွင်းဆုံးဖြတ်မှုဟူသည့် အတားအဆီးကြောင့် အခြေခံဥပဒေခုံရုံးအတွက် အခွင့်အလမ်းလုံးဝမရှိလျှင် မည်သို့ဖြစ်လာမည်နည်း။

ဤသို့သော အကြောင်းကိစ္စများတွင် သဘောတရားနှင့် လက်တွေ့မှာ အလွန်တရာကွဲပြားခြားနားလျက်ရှိသည်။ အချို့စနစ်များတွင် အခြေခံဥပဒေခုံရုံးသို့အမှုတစ်ခုကိုလွှဲပို့ရန် တရားရေးဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်ခွင့်ကို ထည့်သွင်းထားသော်လည်း အချို့စနစ်များတွင် ထိုသို့လွှဲပို့မှုကို ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်ဖြင့် မဖြစ်မနေပြုလုပ်ရန် သတ်မှတ်ထားသည်။ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးနှင့် သာမန်တရားရုံးကြား သဘောထားကွဲလွဲမှုများမှာ ဖြစ်နေကျထုံးစံသာဖြစ်သည်။ တစ်ခါတစ်ရံတွင် သာမန်တရားရုံးသည် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြန်လည်သုံးသပ်ချက်အတွက် အခွင့်အာဏာကို အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးကမရသင့်ဘဲ ယင်းကရရှိသင့်သည်ဟု ယူဆပြီး ယင်း၏လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို ကူညီရာမရောက်သောအသွင်ဖြင့် ကျင့်သုံးနိုင်သည်။ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စီရင်ဆုံးဖြတ်ခွင့်နှင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ခွင့်မရှိဟု သတ်မှတ်ထားသည်များမှအပ အခြားစီရင်ဆုံးဖြတ်ခွင့်ပြုနိုင်သည့် သာမန်တရားရုံးများကြား ကွာဟမှုအတွင်း ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြစ်သော်လည်း အီတလီကဲ့သို့ နိုင်ငံများ၏စီရင်ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်သတ်မှတ်ချက်အရသာမန်တရားရုံးများသည်အခြေခံဥပဒေနှင့်သက်ဆိုင်သည့် အခန်းကဏ္ဍကို ကျင့်သုံးနိုင်ကြသည်သာဖြစ်သည်။

၆။ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးများက ကျင့်သုံးနိုင်သည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအမျိုးအစားများနှင့် ချမှတ်နိုင်သောဆုံးဖြတ်ချက်နှင့် ကုစားပေးမှုများ

အထက်ပါ ကိစ္စရပ်များအတွက် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးသည် မည်သည့်အတိုင်းအတာထိ ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်ခွင့် ရှိသည်ဆိုသည်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သို့မဟုတ် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ပေးလိုက်သည့် ဥပဒေတစ်ရပ်သည် အထက်ပါကိစ္စရပ်များအတွက် မည်သည့်အတိုင်းအတာထိ ကြိုတင်ပြဋ္ဌာန်းထားသည်ဆိုသည်တို့မှာ ဤနေရာတွင် ပဏာမဆွေးနွေးကြရမည့် ကိစ္စရပ်ဖြစ်သည်။

Box-4

အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးရှိခြင်း၏ အားသာချက်များ

အခြေခံဥပဒေသစ် ခိုင်မာအားကောင်းစွာ အသက်ဝင် စေရန်အလို့ငှာ အခြေခံဥပဒေခုံရုံးကို တည်ထောင်လေ့ရှိသည်။ (သာဓကအားဖြင့် ၁၉၄၉ ခုနှစ် ဂျာမနီ၊ ၁၉၅၆ ခုနှစ် အီတလီ၊ ၁၉၉၆ ခုနှစ် တောင်အာဖရိက နိုင်ငံတို့တွင် ထိုရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် အခြေခံဥပဒေခုံရုံးကို တည်ထောင်ခဲ့သည်) သို့မဟုတ် (ဥပမာ- ၂၀၀၃ ခုနှစ်က အင်ဒိုနီးရှား မှာကဲ့သို့) ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိသော အခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများအတွက်လည်း အခြေခံဥပဒေခုံရုံးကို တည်ထောင်ဖွဲ့စည်းလေ့ရှိသည်။ ရောနှောပေါင်းစပ် စနစ်တွင် ဗဟိုတရားရုံးများကို အခြေခံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုအတွက် (ဥပမာ- ၁၉၄၆ ခုနှစ်က ဂျပန်၊ ၁၉၈၇ ခုနှစ်က ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံများမှာကဲ့သို့) တာဝန်ပေးအပ်နိုင်သည်။ ယင်းသို့သာမန်တရားရုံးများသို့ တာဝန်ပေးအပ်မှုမပြုသည့်အခါတွင် ရှိရင်းစွဲ တရားရေးမဏ္ဍိုင်သည် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာအနက် ဖွင့်ဆိုမှု သို့မဟုတ် အခြေခံဥပဒေကို အာဏာသက် ရောက်စေခြင်းတို့ပြုရာတွင် အစဉ်အလာကောင်း မရှိခြင်းကြောင့်ဖြစ်နိုင်သည်။ တောင်အာဖရိက ဖြစ်ရပ်တွင် ယာယီအခြေခံဥပဒေ (၁၉၉၃) မှ အပြီးသတ်အတည်ပြုသည့် အခြေခံဥပဒေ (၁၉၉၆) သို့ အကူးအပြောင်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ ခုံရုံးက အရေးကြီးသည့် အခန်းကဏ္ဍက ပါဝင် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးသို့ လွှဲပို့လာသည့်အမှုတစ်ခုသည် သက်သေထင်ရှားမှု ရှိမရှိကြည့်ကာ ဆုံးဖြတ်ပေးရန်မလိုသလို အယူခံတင်သွင်းလာခြင်းမဟုတ်သည့်အတွက် ခုံရုံးများ၏လုပ်ငန်းစဉ်မှာ အလွန်ပင် ရိုးစင်းသည်။ အသနားခံတင်ပြချက်တစ်ရပ်သည် ဆီလျော်မှုရှိဖြင့် အမှုဆင်ထားခြင်းလော ဆိုသည်နှင့် အသနားခံတင်ပြသူသည် ထိုသို့အမှုဆင်တင်ပြရန် အခွင့်ရှိမရှိဆိုသည်ကို အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးက ဦးစွာ ဆုံးဖြတ်ပေးရသည်။ အမှုလွှဲပို့ခြင်း၏ အစောပိုင်းအဆင့်များတွင် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးတစ်ရုံးသည် အဓိက အခြေခံသဘောတရားများ ခိုင်မာမှုရှိပြီး ကျယ်ပြန့်စွာသဘောပေါက် နားလည်သည်အထိ အထက်ပါ ဆုံးဖြတ်ချက်မျိုး အများကြီးချမှတ်ရတတ်သည်။ ဥပမာ - NGO အဖွဲ့ အစည်းများသည် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးသို့ ခိုင်လုံသောအကြောင်းပြချက်ဖြင့် ရပ်ခံတင်ပြနိုင်ခွင့် ရှိမရှိ ဆိုသည့် ကိစ္စမျိုးကို ဆုံးဖြတ်ပေးရကောင်း ပေးရနိုင်သည်။ သို့မဟုတ် အမှုတွဲတစ်ခုသည် ယေဘုယျဆန်နေသလော၊ ခိုင်လုံသလောဆိုသည်ကို ဆုံးဖြတ် ပေးရကောင်း ပေးရနိုင်သည်။ သို့မဟုတ် တရားသူကြီးတစ်ဦးသည် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးသို့ အကြောင်း ကိစ္စတစ်ခုကို လွှဲပို့နိုင်ဖွယ်ရှိသည့် သို့မဟုတ် မဖြစ်မနေလွှဲပို့ရမည့် အခြေအနေအတိအကျကို ဆုံးဖြတ်ပေးရ ခြင်းမျိုး ဖြစ်နိုင်သည်။

ဆုံးဖြတ်ချက်ပေးခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍လည်း လက်တွေ့ကျင့်သုံးမှု တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ကွဲပြားသည်။ တရားမ ဥပဒေစနစ်ကိုအခြေခံကာ စီရင်ဆုံးဖြတ်သည့် နိုင်ငံများတွင် ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် တိုတောင်းကာ အချက် အလက်ကို အခြေခံလေ့ရှိပြီး ခုံရုံး၏ဆုံးဖြတ်ချက်ကိုရှင်းပြရန် အကြောင်းပြချက်မလိုပေ။ အချို့သော တရား စီရင်ရေးစနစ်များတွင် သီးခြားဆုံးဖြတ်ချက်တစ်ရပ်ကို လက်ခံပေးပြီး သဘောထားကွဲလွဲသည့် ဆုံးဖြတ်ချက် များကိုပင် လက်ခံပေးသည်။ အချို့သော တရားစီရင်ရေးစနစ်များတွင်မူ တရားရုံး၏ ဆုံးဖြတ်ချက်တစ်ရပ်လုံး ကိုသာ လက်ခံပေးသည်။

အခြေခံဥပဒေနှင့်ဆန့်ကျင်ကြောင်း စစ်ဆေးတွေ့ရှိမှုမှ ကုစားပေးမှုများ ပေါ်ထွက်လာသည်။ ထိုသို့ စစ်ဆေးတွေ့ရှိလျှင် ရည်ညွှန်းပါဆုံးဖြတ်ချက် သို့မဟုတ် ဆောင်ရွက်ချက် သို့မဟုတ် ဥပဒေတစ်ရပ်သည် ခိုင်လုံမှုပြုပြင်သွားစေသည်ဟု ယူဆရသော်လည်း ဤ အခြေအနေတွင် အခြေခံဥပဒေခုံရုံးများအတွက် မည်သည့်ရွေးချယ်စရာများ ရှိနေသည်ဆိုသည့်နှင့်ပတ်သက်ပြီး နည်းပညာဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များ ရှိနေပေသေး သည်။ ဥပမာ- အချို့သော စနစ်များတွင် အခြေခံဥပဒေခုံရုံးသည် ဥပဒေတစ်ရပ်ကို ပယ်ဖျက်ကာ ဆုံးဖြတ် ချက်အတွက် ဆောင်ရွက်လုပ်ကိုင်မှုကိုဆိုင်ခွင့်ရန် ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်ခွင့်ရှိပြီး ဖြစ်ပေါ်နေသည့် ပြဿနာကိုဖြေ ရှင်းရန် လွှတ်တော်တွင် အခွင့်အလမ်းဖန်တီးပေးနိုင်သည်။ (ဂျာမနီနှင့် အီတလီနိုင်ငံများမှာကဲ့သို့) အောင်မြင် သော အခြေခံဥပဒေခုံရုံးများသည် ကုစားပေးမှုများပေးအပ်ရာတွင် လွတ်လွတ်လပ်လပ် လုပ်ကိုင်နိုင်ခွင့်ရှိသည် ဟု တွေ့မြင်ရသည်။

၇။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ခုံရုံးရှိခြင်း၏ အားသာချက်နှင့် အားနည်းချက်များ

အားသာချက်များ

အခြေခံဥပဒေသစ်ကို ခိုင်မာအားကောင်းစွာ ပြဋ္ဌာန်းပေးနိုင်ရန်အလို့ငှာ အခြေခံဥပဒေခုံရုံးကို တည် ထောင်လေ့ရှိသည်။ (Box - 4 တွင်ကြည့်ပါ) အခြေခံဥပဒေခုံရုံးသည် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အနက်ဖွင့်ဆိုခြင်း အတွက် ရှေ့နောက်ညီညွတ်မှုနှင့် အပြီးအပြတ်ဖြစ်မှုတို့ကိုရရှိစေသည့် အလွယ်ဆုံးနည်းလမ်းကို ပေးအပ် သည်။ (ဗဟိုတရားရုံးအသီးသီးက အခြေခံဥပဒေရေးရာများကို ဆုံးဖြတ်ပေးသည့်) ရောနှောပေါင်းစပ်စနစ် တွင်မူ အခြေခံဥပဒေကို အနက်ဖွင့်ဆိုပုံအမျိုးမျိုးအပေါ်မူတည်ကာ အဆင့်ဆင့်သောတရားရုံးများ သို့မဟုတ် တူညီသောအဆင့်ရှိသည့် တရားရုံးများက ဆုံးဖြတ်ပေးကြခြင်းဖြစ်၍ ရှေ့နောက်ညီညွတ်မှုနှင့် အပြီးအပြတ် ဖြစ်မှုတို့ကိုရရှိရန် ဖြစ်နိုင်ခြေနည်းသည်။ ရောနှောပေါင်းစပ်စနစ်တွင် အမြင့်ဆုံးတရားရုံးက အယူခံတစ်ခုကို ကြားနားစစ်ဆေးပြီး ယခင်စီရင်ထုံးတမ်း၏ ယူဆချက်နှင့်အညီ အောက်တရားရုံးများက လိုက်နာဆောင်ရွက် စေသည့် နည်းလမ်းဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ပေးခြင်းဖြင့်သာ အပြီးအပြတ်ဖြစ်မှုနှင့် ရှေ့နောက်ညီညွတ်မှုကို ရရှိနိုင် သည်။ (တရားရုံးများသည် ယင်းတို့ထက် တစ်ဆင့်မြင့်သော တရားရုံး၏ စီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်များအတိုင်း လိုက်နာဆောင်ရွက်ရသည့်အပြင် သက်ဆိုင်ရာတရားရုံးကချမှတ်ထားသော ကိုယ်ပိုင်စီရင်ထုံးများအတိုင်းပင် လိုက်နာဆောင်ရွက်ကြရသည်။)

အခြေခံဥပဒေနှင့်အညီပြဋ္ဌာန်းသည့် ဥပဒေများကိုလေ့လာသည့် ပညာရပ်တွင် ကျွမ်းကျင်သည့် တရား သူကြီးများကိုဖြစ်စေ၊ ကိုယ်စားပြုဆောင်ရွက်နိုင်စွမ်း သို့မဟုတ် ဥပဒေပညာရပ်ပေါင်းစုံတွင် ကျွမ်းကျင်မှုကို ခုံရုံးသို့ပေးအပ်ထည့်ဝင်နိုင်သည်ဟု ယူဆရသော တရားသူကြီးများကိုဖြစ်စေ အခြေခံဥပဒေခုံရုံးတွင် ရွေးချယ်

ခန့်အပ်ခွင့်ပေးထားသည်။ ထိုသို့သော သက်ဆိုင်ရာ ဘာသာရပ်ကျွမ်းကျင်သူ တရားသူကြီးများသည် သာမန် တရားသူကြီးများထက် ပို၍အမှီအခိုကင်းသည့်အပြင် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အနက်ဖွင့်ဆိုမှုတွင်ပါဝင်နေသည့် အကဲဆတ်သော နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များအတွက် အမြော်အမြင်နှင့် ကျွမ်းကျင်လိမ္မာမှုသာလွန်သူများ ဖြစ်ကြသည်။ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးတရားသူကြီးများ၏ ရှိသင့် ရှိထိုက်သော အရည်အချင်းများနှင့်စပ်လျဉ်း ၍ အထက်ပါအချက်က မေးခွန်းများထွက်ပေါ်လာစေသည်မှာ အမှန်ပင်ဖြစ်သည်။ အာဏာခွဲဝေခြင်းနှင့် ပတ် သက်လာလျှင် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးသည် ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်၊ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၊ သာမန်တရားရေး မဏ္ဍိုင်တို့နှင့် ကွဲပြားခြားနားသည့် အစိုးရ၏ စတုတ္ထမြောက်မဏ္ဍိုင်ဖြစ်နေသလားဆိုသည့် မေးခွန်းလည်း ပေါ်ထွက်လာစေသည်။ ဒီမိုကရေစီကို ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ သို့မဟုတ် အခြေခံဥပဒေအရပေါ်ပေါက်သည့် အစိုးရ နှင့် ဒီမိုကရေစီသို့ အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းတို့တွင် ဩဇာကြီးသည့် ဖြစ်မြောက်အောင်ပံ့ပိုးသူအဖြစ် အခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးက ဆောင်ရွက်ပေးနိုင်သည်။ ဤအခြေအနေတွင် အနိုင်ရပါတီ၏ ကိုယ်စားလှယ်အများစုရှိ သည့် လွှတ်တော် သို့မဟုတ် ထင်ရာစိုင်းသည့် သမ္မတတို့၏ သဘောဆန္ဒအတိုင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ခြယ်လှယ်နိုင်လိမ့်မည်မဟုတ်ပေ။

အားနည်းချက်များ

နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ရှုထောင့်မှကြည့်လျှင် အရေးအကြီးဆုံးဖြစ်နေတတ်သည့်အခွင့်အာဏာများကို အခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးက ကျင့်သုံးသဖြင့် ခုံရုံး၏အခွင့်အာဏာများကို လျော့ချခြင်း သို့မဟုတ် ပယ်ဖျက်ခြင်းကဲ့သို့ လက်စားချေသည့် လုပ်ရပ်များဖြင့် ခြိမ်းခြောက်ခံရနိုင်သည့် အန္တရာယ်ရှိသည့်အပြင် (ဥပမာ- မြန်မာ၊ နီကရာ နှင့် ပိုလန်နိုင်ငံများမှာလို) ခုံရုံးကိုဖြုတ်ချခြင်းပင် ဖြစ်လာနိုင်သည့် အန္တရာယ်ရှိပါသည်။ ထိုသို့မဟုတ်လျှင်လည်း ခုံရုံးအဖွဲ့ဝင်များကို ခန့်အပ်သည့်လုပ်ငန်းစဉ်မှတစ်ဆင့် ခုံရုံး၏ အမှီအခိုကင်းမှုကို ခြိမ်းခြောက်ခံရနိုင်သည့် အန္တရာယ်ရှိလာနိုင်သည်။ (အပိုင်း ၃။ ကိုကြည့်ပါ) ထိုသို့မဟုတ်လျှင်လည်း အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးသည် ယင်း၏ဆုံးဖြတ်ချက်များကိုပြုရာတွင် (ဥပမာ- ထိုင်းနိုင်ငံမှာကဲ့သို့) ဘက်လိုက်မှုရှိသည့်အသွင် ပေါ်ပေါက်လာ နိုင်သည်။ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့် နယ်နိမိတ်အတွင်း ဥပဒေနှင့် ညီညွတ်သော အခွင့်အာဏာကို ကျင့်သုံးသည့် စွမ်းအားပြည့်ဝပြီး လွတ်လပ်မှုရှိသော တရားရုံးရှိပါက အထက်ဖော်ပြပါ ဖြစ်လာနိုင်သည့် အခြေအနေများသည် အန္တရာယ်များမဟုတ်ဟု ဆိုလေ့ရှိပါသည်။

ဖြတ်ထုံးဥပဒေကိုအခြေခံ၍ စီရင်ဆုံးဖြတ်သည့် နိုင်ငံများတွင် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အကြောင်းကိစ္စများ ကို စံနမူနာပြုစရာ တရားရေးကိစ္စရပ်များအဖြစ် ရှုမြင်ကြသည်။ ဤအမြင်ကိုအကြောင်းပြု၍ အထူးတရားရုံး သို့မဟုတ် အထူးတရားသူကြီးအဖွဲ့အတွက် အမှုတွဲဟူ၍ လုံးဝမရှိပေ။ ဥပဒေဖြင့် အသက်မွေးသူအများစုထံမှ တရားသူကြီးများကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်သည့် ထိုဖြတ်ထုံးအခြေခံစီရင်ဆုံးဖြတ်သည့်စနစ်များ၏ တရားရေးဆိုင် ရာ အမှီအခိုကင်းမှုရှိအောင် ဥပဒေဖြင့် အသက်မွေးသူအများစုက ပံ့ပိုးကူညီကြပါသည်။ သို့သော် ရောနှော ပေါင်းစပ်စနစ်များတွင်ပင်လျှင် တရားရေးဆိုင်ရာ အမှီအခိုကင်းမှုကို ထိခိုက်ပျက်ပြားအောင် လုပ်ဆောင်နိုင်ပြီး တရားရေးဆိုင်ရာ ရာထူးခန့်ထားမှုများတွင် နိုင်ငံရေးသဘော သက်ဝင်လွှမ်းမိုးအောင် လုပ်နိုင်သည်ဟု ဆိုကြ သည်။ (အခြေခံဥပဒေ ခုံရုံးတစ်ခုတည်းက စီရင်ဆုံးဖြတ်သည့်) ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုစနစ်များတွင် အမှုတွဲတစ်ခုကို ဦးစွာကြားနာစစ်ဆေးသည့် တရားရုံးမရှိပေ။ ထို့ကြောင့် မှန်ကန်သည့်ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ပေးနိုင်ရန် အခွင့် အလမ်းမှာ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးတွင်သာရှိပါသည်။ ရောနှောပေါင်းစပ်စနစ်တွင်တစ်ခုတည်းသော အမှုတွဲ သို့မဟုတ် ကွဲပြားခြားနားသော အမှုတွဲများအတွက် အောက်ရုံးများ၏ စီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်၏ ကောင်းကွက်ကို အမြင့်ဆုံးတရားရုံးက ရရှိနိုင်သည့် အလားအလာရှိပါသည်။ ဗဟိုချုပ်ကိုင်သည့်စနစ်နှင့် ရောနှောပေါင်းစပ်စနစ် နှစ်ခုစလုံးတွင် လက်သင့်ခံနိုင်စရာမရှိသည့် 'အပြီးသတ်' ဆုံးဖြတ်ချက်ကို ကျော်လွန်၍ ပယ်ချနိုင်ခြင်းရှိ၊ မရှိ ဆိုသည်နှင့် အခြေခံသဘောတရားအရ သို့မဟုတ် အကျိုးသက်ရောက်မှုအရ မှားယွင်းကြောင်း ထင်ရှားနေ သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်ကိုကျော်လွန်၍ ဆုံးဖြတ်နိုင်ခြင်းရှိ၊ မရှိဆိုသည်နှင့်ပတ်သက်ပြီး မေးခွန်းများ အထက်ပါ အခြေအနေကြောင့် ပေါ်ထွက်လာစေသည်။ ဤကိစ္စရပ်အတွက် လက်တွေ့ဆောင်ရွက်ချက်သည် စီရင်ဆုံး ဖြတ်မှုစနစ် နှစ်မျိုးစလုံးအလိုက် ကွဲပြားခြားနားသည်။

၈။ နိုင်ငံတကာမှ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးများ၏ အတွေ့အကြုံနှင့် ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ရေးအတွက် ယင်းခုံရုံးများ၏ အားပေးကူညီနိုင်မှု

အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးများ၏ အရေအတွက်များပြားမှု၊ ခုံရုံးများ၏ စွမ်းဆောင်ရည်ကို အကဲဖြတ် ဆန်းစစ်ရန်ခက်ခဲမှု၊ အောင်မြင်သောခုံရုံးများ၏စံများကို အဆုံးအဖြတ်ပေးရန် ခက်ခဲမှုတို့ကြောင့် အထက်ဖော်ပြ

အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးနှင့်ပတ်သက်သည့် အင်တာနက်ရင်းမြစ်များ

ConstitutionNet, <<http://www.constitutionnet.org>>

International IDEA's Constitution-Building Primer series, <<http://www.constitutionnet.org/primers>>

Venice Commission (contains links to websites of constitutional courts around the world), <<http://www.venice.coe.int/webforms/courts/?lang=EN>>

Conference of European Constitution Courts, <<http://www.conf.euconstco.org/en/common/home.html>>

Conference of Constitutional Jurisdictions of Africa, <<http://www.cjca-conf.org/>>

Association of Constitutional Courts Using the French Language, <<http://www.constcourt.md/pageview.php?l=en&id=220&idc=54>>

Association of Asian Constitutional Courts and Equivalent Institutions, <<http://www.constitutionalcourt.gov.tr/inlinepages/constitutionalcourt/ForeignRelations/MembershipToInternationalOrganizations/>>

ပါ နိုင်ငံတကာခုံရုံးများ၏ အတွေ့အကြုံနှင့် ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ရေး အားပေးကူညီနိုင်မှု ကိစ္စရပ်များမှာ ရံဖန်ရံခါဝေဖန်ဆွေးနွေးစရာများဖြစ်တတ်သည်။ ဥပမာ- အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးသည် ယင်း၏ အမှီအခိုကင်းမှုကို အောင်မြင်စွာထိန်းထားနိုင်သော်လည်း မေးခွန်းထုတ်စရာဖြစ်သော သို့မဟုတ် ရှေ့နောက်မညီသော ဆုံးဖြတ်ချက်များချမှတ်နေပါက ထိုခုံရုံးသည် အောင်မြင်သည်ဟု ဆိုနိုင်မည်လော၊ ကျန်းမာသည်ဟု ဆိုနိုင်မည်လော။ ထိုသို့မဟုတ်လျှင်လည်း ခုံရုံး၏ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် အကောင်းဆုံး စဉ်းစားချင့်ချိန်ထားသည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များဖြစ်ပြီး ကောင်းကျိုးပေးသည့် သက်ရောက်မှုများရှိသည်ဟု ရှုမြင်ကြသော်လည်း ဩဇာကြီးသည့် သမ္မတ သို့မဟုတ် ယမ်းပုံမီးကျ လွှတ်တော်တစ်ရပ်က ယင်း၏အခွင့်အာဏာများကို ကန့်သတ်ထားသည်ဟု အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးက ရှုမြင်လျှင် မည်သို့ဆိုနိုင်မည်နည်း။

Alec Stone Sweet တင်ပြခဲ့သည့် အောက်ဖော်ပြပါ စံသုံးခုသည် ကောင်းမွန်သော ယေဘုယျ အညွှန်းကိန်းများ ဖြစ်ကြသည်။

“တိုင်းပြည်တစ်ခုအတွင်း ဝေါ်ပေါ်လာသည့် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အရေးကြီးသည့် သဘောထားကွဲလွဲမှုများကို [အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးသို့] ပုံမှန်တင်ပြနိုင်မှု၊ ထိုသဘောထားကွဲလွဲမှုများကို ဖြေရှင်းပေးသည့် တရားသူကြီးများသည် ၎င်းတို့၏ ဖော်ထုတ်တွေ့ရှိချက်များအတွက် အကြောင်းပြချက်ပေးနိုင်မှု၊ အခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ ပြဌာန်းသည့် ဥပဒေများ၏ အုပ်ချုပ်ခံများသည် ခုံရုံး၏စီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်များ၌ စီရင်ထုံးကိုအခြေပြုသည့် အကျိုးသက်ရောက်မှုပါရှိသည်ဟု လက်ခံကြခြင်းတို့ကို ထောက်ရှု၍ အခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီခြင်းရှိမရှိ အကဲဖြတ်ချက်သည် ထိရောက်ပီပြင်သည်ဟု ပြောနိုင်သည်” ဟု Alec Stone Sweet က ရေးသားတင်ပြခဲ့သည်။ အဆိုပါအချက်သုံးချက်အပြင် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုတစ်ခုအတွက် ခုံရုံး၏ အောင်မြင်မှု (သို့မဟုတ် သီးခြားအကြောင်းရင်းတစ်ရပ်ကြောင့် ခုံရုံး၏အောင်မြင်မှုရရှိသည်ဟု မှတ်ယူခြင်း) သည် ထိုအောင်မြင်မှု သို့မဟုတ် ထိုအကြောင်းရင်းကို နောင်ထပ်စီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်တစ်ခုတွင် တစ်ထပ်တည်းရရှိနိုင်မည့် သဘောမဟုတ်ပေ။ ဥပမာ- မဏ္ဍိုင်သုံးရပ်ကြား ခုံရုံးတရားသူကြီးများ အချိုးကျကိုယ်စီ အမည်စာရင်းတင်သွင်းခြင်းသည် ထိုမဏ္ဍိုင်များကြား ယှဉ်ပြိုင်မှုများ ပြင်းထန်နေသည့်အခါ တင်းမာမှုများကို ဖြေလျှော့ပေးနိုင်မည်မှာ အမှန်ပင်ဖြစ်သော်လည်း အခြားသော အစိုးရပုံစံနှင့် ခုံရုံးတရားသူကြီးများ ရွေးချယ်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်မျိုးတွင်မူ အလားတူ တရားသူကြီးများ အချိုးကျရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုက အလုပ်မဖြစ်နိုင်သလို လက်သင့်မခံနိုင်စရာပင် ဖြစ်နိုင်သည်။

သင့်တော်သည့် အကဲဖြတ်ဆန်းစစ်မှုကို ဟန့်တားသည့် နောက်ထပ်အကြောင်းရင်းတစ်ခုမှာ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးက တာဝန်ယူဆောင်ရွက်နေသည့် အမှုတွဲအရေအတွက်မည်မျှရှိလာမည်ကို ကြိုတင်မသိရှိနိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။ စင်စစ်ခုံရုံးများသည် ၎င်းတို့ကိုင်တွယ်ရသည့် အမှုအရေအတွက်နှင့် ပတ်သက်လျှင် အရေအတွက်အရော၊ အကြောင်းအရာအရပါ အမှုသည်များပြုသမှုနုရမည့် အခြေအနေတွင်ရှိနေသည်။ အချို့ဖြစ်ရပ်များတွင် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးသည် (ဆီနီဂေါနှင့် အင်ဒိုနီးရှား နိုင်ငံများကဲ့သို့) ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာအမှုအခင်းများဖြင့် ပြည့်နှက်နေပြီး၊ အချို့ဖြစ်ရပ်များတွင် (ထိုင်း နှင့် တူရကီနိုင်ငံများကဲ့သို့) နိုင်ငံရေးပါတီများ ဖျက်သိမ်းပစ်ခြင်းကို ကိုင်တွယ်ခြင်းဖြင့် ခုံရုံးများ နာမည်ကောင်းရခဲ့သည်။ (စပိန်နိုင်ငံမှာဖြစ်ခဲ့သလို) ဒေသဆိုင်ရာ အာဏာခွဲဝေမှုနှင့်ပတ်သက်သော အငြင်းပွား မှုများကိုကိုင်တွယ်ရင်း ခုံရုံးများနာမည်ကြီးခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့သော အရေးကြီးသည့် ကဏ္ဍများတွင် ခုံရုံးများက အောင်မြင်မှုရရှိခြင်းသည် အခြားခုံရုံးများ (အလားတူ) အောင်မြင်မှုရှိလာ မည်ဟူသည့် အဓိပ္ပာယ်မထွက်ပေ။ အရေးကြီးသည့် ကဏ္ဍတစ်ခု၊ နှစ်ခုတွင် ခုံရုံးက အာရုံစိုက်လုပ်ဆောင်ခြင်းကို နောက်ထပ်အလားတူ အောင်မြင်ရအောင်လုပ်နိုင်၊ မလုပ်နိုင်ဆိုသည်ကိုပင်လျှင် အတတ် ပြောနိုင်မည်မဟုတ်ပေ။ ခုံရုံး၏ အောင်မြင်မှုသည် ပြည်တွင်းနိုင်ငံရေးအခင်းအကျင်း၊ အမှုသည်များ၏ လိုအင်ဆန္ဒ၊ ချမှတ်ပြီးသား ဖြတ်ထုံးများအပေါ်တွင် မူတည်နေသည်။

အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၊ အခြားဌာနဆိုင်ရာများ၊ မီဒီယာ၊ အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်း သို့မဟုတ် သီးခြားအကျိုးစီးပွားအုပ်စုများထံမှ ဆိုးကျိုးပေးသော တုံ့ပြန်မှုများရှိနေသည့်တိုင် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးသည် ယင်း၏ အမှီအခိုကင်းမှုကိုထိန်းသိမ်းရန် အထူးတလည် တာဝန်ရှိသည်ဟု ယူဆလေ့ရှိကြသည်။ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးအသစ်တစ်ခုသည် ယင်း၏အခန်းကဏ္ဍနှင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်များကို လူ့အဖွဲ့အစည်းထံ ဦးစွာ အစီအရင်ခံ တင်ပြရမည်ဟု လေ့လာစောင့်ကြည့်သူများက ယူဆကြသည်။ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးသည် မဲအများစုဖြင့် ရွေးကောက်ခံရသည့် သမ္မတကဲ့သို့ ဩဇာကြီးသည့် ခေါင်းဆောင်တစ်ယောက်ကို ဆန့်ကျင်ပြီး စီရင်ဆုံးဖြတ်ခြင်းမပြုသင့်ဟုပင် အချို့စောင့်ကြည့်လေ့လာသူများက ပြောဆိုကြသည်။ အချို့ကမူ ထိုသို့ ဆန့်ကျင်၍ စီရင်ဆုံးဖြတ်ရသည့်အနေထားမျိုး တွင် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံး၏ အမှီအခိုကင်းမှုနှင့် တန်ဖိုးကို အသိအမှတ်ပြုနိုင်လိမ့်မည်ဟု ဆိုကြသည်။

မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA)

International IDEA သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဒီမိုကရေစီ အသွင်ကူးပြောင်းရေး ခိုင်မာအားကောင်းလာစေရန် အထူးသဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲလုပ်ငန်းစဉ်များ၊ လွှတ်တော် လေ့လာစောင့်ကြည့်မှု၊ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်မှု ခိုင်မာအားကောင်းလာစေခြင်း စသည့် ကဏ္ဍများတွင် ပံ့ပိုးပေးခြင်းတို့ကို ဒီမိုကရေစီအရေး ဆောင်ရွက်သူများနှင့်အတူ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ International IDEA သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ၂၀၁၂ ခုနှစ်ကတည်းက စတင်ဆောင်ရွက်ခဲ့ရာ ယခုဆိုလျှင် ရန်ကုန်နှင့် နေပြည်တော်တို့တွင် ရုံးခန်းများ ဖွင့်လှစ်နိုင်ခဲ့ပါသည်။

ဆက်သွယ်ရန်

International IDEA မြန်မာနိုင်ငံအခြေစိုက်ရုံး
 ၆၈(တီ)၊ ဆရာစံလမ်း၊ ဗဟန်းမြို့နယ်၊
 ရန်ကုန်၊ မြန်မာနိုင်ငံ။
 Email: info-myanmar@idea.int
 Tel: +95 9 263 128104
 Fax: + 95 1 5564 07

www.idea.int

© 2017 International IDEA

International IDEA ၏ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေမှုများသည် အမျိုးသားရေး သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အကျိုးအမြတ်ရယူလိုမှုများမှ ကင်းလွတ်ပါသည်။ ဤပုံနှိပ်ထုတ်ဝေမှုတွင် ဖော်ပြထားသော အမြင်များ၊ ရှုထောင့်များသည် International IDEA နှင့် ၎င်း၏ ဘုတ်အဖွဲ့ သို့မဟုတ် ကောင်စီဝင်များ၏ အမြင်ရှုထောင့်များကို ကိုယ်စားပြုဖော်ပြခြင်း မရှိပါ။ တရားဝင်ရပ်တည်မှု သို့မဟုတ် ဖော်ပြပါ သီးခြား ကင်းလွတ်စွာရပ်တည်မှု မူဝါဒနှင့် ဆက်စပ်လျှင် ဤစာတမ်းတွင် ပါဝင်သော နိုင်ငံများနှင့် ဒေသများသည် International IDEA ၏ တရားဝင်ရပ်တည်မှုကို ကိုယ်စားပြုခြင်းမရှိပါ။ ထိုသို့ ထည့်သွင်းဖော်ပြခြင်းသည် မတူကွဲပြားသည့် စာရင်းပြုစုမှုနှင့် လက်တွေ့ကျင့်သုံးမှုတို့ကို ဆီလျော်အပ်စပ်အောင် ရေးသားပြုစုထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အမှီအခိုကင်းမှု နောက်ယုတ်ဖျက်ဆီးခံရခြင်း၏ အန္တရာယ်များသည် အမြဲရှိနေပြီး အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးများသည် ယင်းတို့၏ စီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်များအတွက် ပြည်သူလူထု၏ သဘောထားကို နားစွင့်ထားရမည်ဆိုသည်အချက်မှာ အတွေ့အကြုံက လာသည့် သင်ခန်းစာဖြစ်သည်။ အခြေခံဥပဒေခုံရုံး၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များကို သေချာစွာ ချင့်ချိန်စဉ်းစားခြင်းမပြုပါက ယင်းဆုံးဖြတ်ချက်များသည် တစ်ဘက်သတ်ကျသည်ဟု အမြင်ခံရနိုင်သည်ကိုလည်း သင်ခန်းစာယူနိုင်ပါသည်။ အထူးသဖြင့် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးသည် ဆုံးဖြတ်ချက်များချရာတွင် ရှေ့နောက်ညီညွတ်ရမည်ဖြစ်ပြီး ခုံရုံးက အလိုရှိသလိုအသုံးပြုနိုင်သည့် ကုစားမှုများအတွက် ဘဏ္ဍာငွေကို သုံးစွဲရာတွင် မြိုးခြံချေတာအပ်ပါသည်။

ပါတီစုံဒီမိုကရေစီစနစ် ပျံ့နှံ့ပေါက်ရောက်မှုသည် ဩဇာကြီးသည့် ဒီမိုကရေစီဆန်သော ယန္တရားအဖြစ် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံး၏ ပျံ့နှံ့ပေါက်ရောက်မှုနှင့် အနီးကပ်ဆက်သွယ်လျက်ရှိပါသည်။ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးသည် ဒီမိုကရေစီဆန်သော ရပိုင်ခွင့်များကို အမြစ်တွယ်စေသည်။ (သမ္မတ၊ လွှတ်တော်၊ ဒေသဆိုင်ရာ အစိုးရများ အပါအဝင်) နိုင်ငံတော်၏ ယန္တရားများနှင့် ဒိုင်ယာလော့လုပ်ခြင်းကို မြေတောင်မြှောက်ပေးသလို၊ ထိုယန္တရားများအချင်းချင်းကြား ဆွေးနွေးပြောဆိုခြင်းကိုလည်း အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးက အားပေးသည်။ အချုပ်ဆိုရလျှင် လွတ်လပ်၍တရားမျှတသော ရွေးကောက်ပွဲ၊ နိုင်ငံသားများ၏ ပြည်သူ့အခွင့်အရေးများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းဟူသည့် အယူအဆများအား အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးက အသက်ဝင်ပီပြင်စေသည်။

အကိုးအကားနှင့် ဆက်လက်ဖတ်ရှုရန် စာအုပ်စာတမ်းများ

- ၁။ Brewer-Carias, A., *အပြုသဘောဆောင်သည့် လွှတ်တော်အဖြစ် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးများကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း* (Cambridge: Cambridge University Press, 2013)
- ၂။ A. Chen and A. Harding (eds), *အာရှတိုက်ရှိ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးများ* (Cambridge: Cambridge University Press, forthcoming 2017)
- ၃။ Ferreres Comella, V., *အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးများနှင့် ဒီမိုကရေစီတန်ဖိုးများ - ဥရောပရှုထောင့်* (New Haven, CT: Yale University Press, 2009)
- ၄။ Ginsburg, T., *ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံများအတွက် တရားရေးဆိုင်ရာ သုံးသပ်ချက်- အာရှတိုက်ရှိ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးများ* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003)
- ၅။ A. Harding and P. Leyland (eds), *အခြေခံဥပဒေခုံရုံးများကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း* (London: Wildy, Simmonds and Hill, 2009)
- ၆။ Horowitz, D., *အခြေခံဥပဒေခုံရုံးများ - ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သူများအတွက် သင်ပုန်းကြီး 'Constitutional courts: a primer for decision-makers', Journal of Democracy, 17/4 (2006), pp. 125-37*
- ၇။ Sadurski, W., *ခုံရုံးများရှေ့မှောက်မှအခွင့်အရေးများ - ကွန်မြူနစ်ခေတ်လွန် အရှေ့ဥရောပရှိ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးများကို လေ့လာချက် Rights Before Courts: A Study of Constitutional Courts in Postcommunist States of Central and Eastern Europe* (Dordrecht: Kluwer, 2005)
- ၈။ Sweet, A. S., 'Constitutional Courts', in M. Rosenfeld and A. Sajó (eds), *အခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ ပြဋ္ဌာန်းသည့် ဥပဒေများကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း - အောက်စဖို့ဒ်ထုတ် လက်စွဲစာအုပ်ပါ- 'အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးများ' The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law* (Oxford: Oxford University Press, 2012), <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1913658>

This project is supported by the Norwegian Ministry of Foreign Affairs

